

SEKSUAALI- JA SUKUPUOLIVÄHEMMISTÖJEN SAIRAUSSLEIMAA (DSM-IV JA DSM-V) SEKÄ HEIDÄN SOSIAALISIA LIIKKEITÄÄN KOSKEVAA KIRJALLISUUTTA

1. Sigmund Freudin elämäkerrat ja tuotanto

1.1. Stone, Irving (1971) Freud.

Yleistajuinen, jutusteleva kertomus Freudin elämästä, tuotannosta ja kuolemasta. Kertoo Sigmundin mustasta huumorista tämän paetessa natsseja kesällä 1938. Sisältää myös psykoanalyysin sanaston, lyhyen kuvauksen Freudin aikaisesta Wienin maailmasta sekä perusteellisen listauksen Freudin teoksista, Freudia koskevista kirjoituksista sekä Freudin aikalaisten psykologisista kirjoituksista.

1.2. Gay, Peter (1988) Freud.

Tiukan tieteellinen yhteenveto lähdeviitteineen Freudin tieteellisestä tuotannosta, perhe-elämästä, suhtautumisesta uskontoon, ja valtataisteluista psykoanalyttikkojen keskuudessa. Kieli: ruotsi.

1.3. Roazen, Bluma and Swerdloff, Bluma (1995) Heresy. Sandor Rado and the Psychoanalytic Movement

Suulliseen historiaan perustuva kahden psykoanalyttikon tekemä henkilökuva Freudin oppilaan ja kilpailijan toiminnasta ja tavasta, jolla tämä asetti itsensä Freudin yläpuolelle ja revidoi Freudin teorian hyvin homokielteisiksi. Radoa pidetään ensimmäisenä psykoanalyttikkona, joka aloitti voimakkaan hyökkäyksen homoja vastaan heti Freudin kuoltua 1939. Rado muotoili ns. eheytysterapian, jolla seksuaalivähemmistöjä alettiin stigmatisoida. Rado loi perustan ”adaptaationaalille psykoanalyysille”, jota

sitten jatkoivat psykoanalyttikot Edmund Bergler, Irving Bieber, Charles Socarides ja näiden pohjalta suomalaiset psykoanalyttikot Veikko Tähkä, Lars-Johan Schalin ja Kalle Achté aina 1980-luvulle saakka. Suomen Psykoanalyttinen Yhdistys (SPY) esitti julkisen, virallisen ja ammatillisen anteeksipyyntönsä eheytyopsykoanalyysin aiheuttamista stigmoista vasta 1.7.2022 Setan Pride-juhlassa sekä SPY:n että Freudin itsensä perustaman IPA:n (International Psycho-Analytical Association) puolesta.

1.4. James Strachey (translator)(1973) New introductory lectures on psychoanalysis. Sigmund Freud.

Freudin ”virallisena” kääntäjänä pidetyn James Stracheyn englanninnos Freudin vuosina 1915–1917 Wienissä pitämistä psykoanalyysia käsittelevistä luennoista. Stracheyn käännöksiä on usein pidetty yhtenä osasyynä siihen, miksi psykoanalyttisesta kielestä tuli kliinistä ja teknistä Freudin omien, kotikutoisempien arkikielisten termien sijasta.

1.5. Freud, Sigmund (1970/1920) Two short accounts of psychoanalysis. Five lectures on psychoanalysis. Translated by James Strachey.

Weinberg, George (1973) Society and the healthy homosexual.

Kriittisen psykoterapeutin kantaa ottava kirja psykoanalyysin sisään rakentuneesta asenteellisuudesta ja ennakkoluuloisuudesta. Esipuheessa kiitetään varhaisia aktivisteja (mm. Franklin Kameny) syrjinnän vastaisesta kamppailusta. Weinbergin kirjan vaikutuksesta sosiologiseen ja psykologiseen kielenkäyttöön pääsi pesiytymään harhaanjohtava termi ”homofobia”.

1.6 Bieber, Irving et al. (1988) Homosexuality. A Psychoanalytic study.

Historiallinen psykoanalyysin sisäinen korjausliike, joka on psykoanalyttikko Irving Bieberin ryhmän vuonna 1962 julkaiseman tutkimuksen faksimilepainos neljännesvuosisataa myöhemmin, johon on vain lisätty 13-sivuinen esipuhe, jossa psykoanalyttikot Irving ja Toby Bieber reagoivat alkuperäisen tutkimuksensa saamiin reaktioihin ja syyttävät kriitikkoja teoksensa väärinlukemisesta, väärästä yksinkertaistamisesta tai virheellisten

tulkintojen esittämisestä. Sekä psykoanalyttikot Bieber että Socarides USA:ssa, että Achté ja Schalin Suomessa pitivät alkuvaiheessa protestiliikeitä vaarallisina ja sairauden oireina. Se taas aiheutti vastareaktion järjestäytyneiden homojen ja lesbojen liikkeessä. Monet sosiologit ovatkin todenneet sen paradoksin, että moderni seksuaalivähemmistöjen vapautusliike onkin itse asiassa psykoanalyttisen sorron synnyttämä.

He selittävät, etteivät he olekaan väittäneet dominoivan äidin ja etäisen isän aiheuttavan pojan homouden. Faksimile-painoksen esipuheessaan he toteavat, etteivät heidän suuhunsa pannut selitykset kastration pelosta homouden syynä pidäkään paikkaansa ja että psykoanalyttinen oletus "vagina dentatasta" eli hampain varustetusta vaginasta pidäkään paikkansa.

Teoksesta käy ilmi alkuperäisen psykoanalyttisen roskatutkimuksen vinoutuneisuus. Se oli tehty New Yorkissa vuosien 1952 ja 1957 välillä. Se perustui pelkkään potilasotokseen, joka oli kerätty 77 newyorkilaisilta psykoanalytikoilta kirjallisen rasti-ruutuun kyselyn avulta. Otos käsitti yhteensä 106 homomiestä. Tutkimusaikana homous oli synti, rikos ja sairaus alueella ja siihen kohdistui paljon väkivaltaa ja syrjintää mafian ja poliisin taholta. Henkinen ja poliittinen ilmapiiri oli ankea, sillä vallitsi senaatti Joseph McCarthyn julma homo- ja kommunistivaino. Kaikki potilaat olivat hyvin huolestuneita paljastumisestaan (96 %) ja valtaosa halusi parantua (64 %). Kaikki raportoidut miehet eivät olleet yksinomaisesti homoja, vaan kolmasosa oli luokiteltu biseksuaaleiksi. Kukaan analysoiduista homoista ei ollut henkisesti terve, vaan heillä oli myös seuraavat diagnoosit: schitzophrenia 27 %, psychoneurosis 29 %, character disorder 42 %, other 2 %.

1.6.1 McDougall, Joyce (1995) *The Many Faces of Eros. A Psychoanalytic Exploration of Human Sexuality.*

Vanhan psykoanalyysin piirissä harvinainen teko, jossa psykoanalyttikko esittää suoran anteeksipyyntönsä sen takia, että on tehnyt yleistyksiä pienestä ja rajoitetusta potilasjoukosta. Hän pyytää anteeksi vuonna 1964 julkaistua artikkeliaan ja selittää virheensä johtuneen kokemattomuudestaan analytikkona.

2. Sairausleimojen ja luokitusten DSM ja ICD esihistoriaa

2.1. Krafft-Ebing, Richard, von (1884) Psychopathia sexualis

Sairausleimojen klassinen lähde. Katolisen vapaaherran ja psykiatrin Krafft-Ebingin (1840–1902) teoksen faksimile-painos, johon on lisätty useita historiallisia ja sosiologisia esipuheita. Saksan ja latinan kielisestä teoksesta henkii voimakas vanhatestamentillinen paatos muita kuin jälkeläisiä tuottavaa seksuaalisuutta vastaan. Hän julisti itsetyydytyksen, ja samansukupuolisen seksuaalisuuden luonnonvastaiseksi perversioksi perussaksalaisin termein, jotka sitten natsit omaksuivat käyttöönsä, kuten ”sexuelle Entartung” (lajistaan rappeutunut) tai ”perversion”. Hänen ideologinen perustansa on se, että Luonto on luonut ihmiselle suvunjatkamiselimen (”Generationsorgan”), jonka tarkoitus on lasten siittäminen. Siksi suvunjatkamiselinten väärinkäyttö on sairautta ja luonnonvastaisuutta. Kirjassa on toista sataa tapauselostetta, joissa kuvataan mihin sosiaalisiin ja psykologisiin ongelmiin onania johtaa.

Krafft-Ebingin teos julkaistiin alun perin vuonna 1886, se käännettiin 7 kielelle ja siitä otettiin 17 painosta, aina vuoteen 1924 saakka. Teoksella on suuri vaikutus myös konservatiivisiin teologeihin ja psykoanalytikoihin Suomessakin. Suomen evankelisluterilaisen kirkon asiantuntijana esiintynyt pappi-psykiatri Asser Stenbäck on ottanut keskeiset dogminsa suoraan Psychopathia sexualis -teoksesta, esimerkiksi ”itsesaastutuksen” haittavaikutukset, samansukupuolisen

seksuaalihimon leviämisen viettelyn ja esimerkin kautta sekä toimintaohjelma ja kehotukset, joilla saadaan itsesaastutus kitkettyä pois nuorista miehistä.

Pappi-psykiatri Asser Stenbäckin ansiosta Suomeen saatiin säädettyä sensuurilaki (”kehotuskielto”) vuosiksi 1971–1999.

3. Sairausleimojen ja luokitusten historiaa Suomessa ja muissa maissa

3.1. Stålström, Olli (1997) Homoseksuaalisuuden sairausleiman loppu. Diss. Itä-Suomen yliopisto

Lääketieteen sosiologian alaan kuuluva väitöskirja, joka kartoittaa sairausleiman historia kolmen perspektiivin kautta: Hippokrateesta nykypäivään, miten homoseksuaalisuutta alettiin pitää ”syntinä” tai ”rikoksena” ja miten nämä leimat muuttuivat 1800-luvulla sairausleimoiksi ja lopulta miten tieteellinen, empiirinen tutkimus yhdistettynä sosiologiaan, sukupuolentutkimukseen, uskontotieteeseen ja filosofiaan viimein johti siihen, että luokituksista poistettiin sairausleimat sinänsä, ensin APA:n luokituksista DSM-III vuonna 1974, sitten Suomessa käytössä olevasta luokituksista 1981 ja lopulta kansainvälinen psykoanalyttikko-organisaatio sekä Suomen Psykoanalyttinen Yhdistys esittivät virallisen, julkisen anteeksipyyntönsä pitkään jatkuneen stigmatisoinnin vuoksi Helsinki Pridessä 1.7.2022.

Väitöskirjan pohjalta tekijä on ylläpitänyt elektronista nettipainosta, FinnQueer, jossa on päivitetty väitöskirjaa siltä osin kuin se on vaikuttanut julkiseen keskusteluun ja lainsäädäntöön. Psykoanalyttikon toimesta tekijä haastettiin Tampereen käräjäoikeuteen 1999 väitöskirjassa olleen termin ”asiantuntija” vuoksi kun väittelijä oli huomannut haastajan psykoanalyttisen tekstin sisältävän vanhentuneita ja virheellisiä lähteitä. Väitöskirjan tuhoamista sekä väittelijän omaisuuden menettämistä vaadittiin rangaistuksena. Käräjäoikeus tutki vastaajan asiantuntijatodistajien antamat lausunnot ja totesi, että syyte ja korvausvaatimukset ovat aiheettomia.

Ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä väitöskirjan tuhoamisen varalta väittelijä lähetti sen digitoidussa muodossa ohjaajalleen Texas Universityyn ja lisäsi siihen artikkeleita sitä mukaan kuin maailmassa tapahtui sairausleiman muutoksia.

Väitöskirja ja sitä päivittäneet liitteet on julkaistu FinnQueer-verkkolehdenä, jonka päivitys lopetettiin vasta kun sekä luokitukset DSM-IV että DSM-V julkaistiin, jolloin samasukupuolinen seksuaalisuus ja transilmiöt oli poistettu tautiluokituksista häiriöiksi määriteltynä.

Väitöskirjani nettiversio ja sen päivitykset:

www.finnqueer.net

Väittelijän henkilötiedot, CV ja julkaisuluettelo:

www.ollistalstrom.net

Lektio (eli väitöstilaisuuden johdantopuhe)

Väitöksen lektio on julkaistu nimellä ”Luonnon käsitteen kritiikki ja vastarinnan filosofiat” julkaisussa Naistutkimus 1/1998, ss. 43–48.

VHS-nauhoitus väitöstilaisuudesta 20.11.1997

Ohjelman pituus: 2 tuntia. Vastaväittäjät: professori Elina Haavio-Mannila, Helsingin yliopisto ja tohtori Tuija Pulkkinen, Helsingin yliopisto. Valvoja: professori Martti Grönfors, Kuopion yliopisto; esitarkastajat professori Juhani Ihanus, Helsingin yliopisto ja tohtori Jan Löfström, Jyväskylän yliopisto. Tuottaja ja kuvaaja Irma Rantala, Kuopion yliopisto.

3.2.Drescher, Jack (1998) Psychoanalytic therapy & the gay man

Yksi Stålströmin väitöskirjan lähteistä, USA:n psykoanalytikkoyhdistyksen APsaA:n koulutusanalyttikon urauurtava tutkimus psykoanalyttisten (mies)homoteorioiden juurista ja niiden muutoksista empiirisen tutkimustiedon kertyessä. Aikaero että Drescherin teos on painettu vuosi Stålströmin väitöskirjan

jälkeen selittyy sillä, että molemmat tekivät kirjojaan reaaliajassa ja yhteistyössä vuodesta 1995 lähtien, välillä tavaten New Yorkissa, San Diegossa ja Helsingissä.

Psykoanalyttikko Jack Drescher kutsuttiin vuonna 2011 Helsingin yliopistoon luennoimaan siitä, miksi ja miten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt saatiin poistettua häiriöiden joukosta kansainvälisistä luokituksista.

3.2. Kotkavirta, Jussi (2015) Tuhkaa ja timanttia. Kirjoituksia filosofiasta ja psykoanalyysistä

Suomen Psykoanalyttisen Yhdistyksen (SPY) johtohenkilön ja psykoanalyttikon teos, jossa hän käsittelee psykoanalyysin teorian historiaa ja sen asemaa tieteiden kentässä. Teoksessa on oma lukunsa homoseksuaalisuuden psykoanalyttisesta sairausleimasta, jossa hän tulee samaan tuloksen kuin Stålströmin väitöskirja, vaikka Kotkavirran numeerisissa tiedoissa (esim. vuosiluvut) on yllättävän monia virheitä.

3.3. Lewes, Kenneth (1988) Psychoanalysis and male homosexuality.

Klassinen, uraa uurtava tutkimus siitä miten Freudin kirjoituksia alettiin tulkita virheellisesti heti hänen kuolemansa jälkeen hänen oppilaittensa taholta. Teos on siitä harvinaisen vakuuttava, että sen tekijä ei ole ulkopuolinen kriitikko, vaan itse psykoanalyttikko, joka päätti tehdä sisältöanalyttisen tutkimuksen kaikista miesten homoutta käsittelevistä psykoanalyttisistä artikkeleista ja kirjoista (poissulkien Stekel, Jung ja Fromm), yhteensä yli 500 lähteestä. Lewes ilmaisee itse olevansa terapeutina toimiva psykoanalyttikko, joka on henkisesti sitoutunut psykoanalyttiseen teoriaan ja metodologiaan. Hän esittää pahoittelunsa sen vuoksi, että hänen tekstinsä tuntuu kriittiseltä psykoanalyttikoita kohtaan. Lewes pahoittelee, että hänen on tutkijana pakko todeta, että järjestäytyneiden homojen tiedekritiikki on ollut perusteltua. Hän vielä vakuuttaa, että hänen tarkoituksensa ei ole ollut syyttää tai rähjätä. Lewes toteaa myös, että järjestäytyneiden homojen ja psykoanalyttikkojen vuosikymmeniä kestänyt vastakkainasettelu ja riita on ollut tuhoavaa ja tarpeetonta, ja sovintoon pääseminen hyödyttäisi molempia osapuolia. Lewesin teosta pidetään yhtenä tärkeimmistä tekijöistä, jotka johtivat kansainvälisten

sairausluokitusten muuttumiseen seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen ilmaisuuden osalta.

3.4. Bayer, Ronald (1987) *Homosexuality and American Psychiatry. The politics of diagnosis. With an afterword on Aids and homosexuality.*

Hastings Center-instituutin tutkija Ronald Bayer on ottanut tehtäväkseen selvittää mitkä kaikki seikat ja toimenpiteet vaikuttivat siihen, että APA teki vuonna 1973 päätöksen poistaa homoseksuaalisuuden tautiluokituksestaan. Hän käsittelee teoksessaan molempia osapuolia: sekä sairausleiman säilyttämistä vaativat psykoanalyttikot Rado, Bieber ja Socarides että muutosta vaatineet tutkijat Alfred Kinsey, Evelyn Hooker sekä psykoanalyttikot Thomas Szasz, Judd Marmor. Bayer tekee yhteenvedon myös erilaisten lhbti-liikkeiden kannoista ja toimenpiteistä sekä keinoista, joilla eri tahot yrittivät vaikuttaa lopputulokseen.

3.5. Mia Pohtola on suomalainen nuori sosiologi, joka tekee väitöskirjaa aatehistorian professori Petteri Pietikäisen ohjauksessa myös siitä, mitkä erilaiset tekijät ja liikkeet vaikuttivat DSM-tautiluokituksessa tapahtuneeseen muutokseen. Hän on tehnyt yhteistyötä Olli Stålströmin kanssa. Tässä on hänen toimintasuunnitelmansa:

<https://www.miapohtola.com/>

3.6. Hansson, Johan (red)(1982) *Homosexuella och omvärlden*

Kokoelma pohjoismaisten aktivistien artikkeleita, joissa esitettiin kritiikkiä aikoinaan vallinnutta sairausleimaa ja viettelyteoriaa kohtaan. Sisältää kaikkien pohjoismaiden edustajien artikkeleita, mm. Suomen Olli Stålströmin artikkelin *Homosexualitet – myten om självdestruktion*. Tämä esitettiin Suomen Mielenterveysseuran kokoamassa kv. konferenssissa, jonka työryhmässä puhuivat psykiatri Claes Andersonin johdolla psykoanalyttikko Nico Speijer, Setan Olli Stålström sekä muita aktivisteja.

3.7. Weeks, Jeffrey (1991) *Against nature. Essays on history, sexuality and identity.*

Klassisen historioitsijan Jeffrey Weeksin kokoelma esseitä samasukupuolisen rakkauden historiasta, luonnon käsitteestä, syrjinnästä ja sairausleimasta.

- 3.8. Conrad, Peter / Schneider, Joseph P. (1992) *Deviance and medicalization. From badness to sickness.*

Temple University Pressin julkaisema yliopistollinen oppikirja erilaisista lääketieteen sosiologiaan sisältyvistä leimoista ja niiden historiasta. Sisältää mm. luvun Homosexuality: from sin to sickness to lifestyle. Oli kurssikirjana Kuopion yliopistossa 1990-luvulla.

- 3.9. Richmond, Len & Noguera, Gary (1973) *The Gay Liberation Book*

Martti Kaipiaisen lahjoittama ja signeeraama tuliainen Setalle Lontoosta 13.7.1975. Kuvitettu teos taistelusta sensuuria ja sairausleimaa vastaan.

- 3.10. Cant, Bob and Hemmings, Susan (1988) *Radical records. Thirty years of lesbian and gay history 1957–1987.*

- 3.11. Humphreys, Laud (1972) *Out of the closets. The sociology of homosexual liberation.* Itse homoseksuaalisen aktivistin historiateos kriminalisoinnin ja medikalisoinnin aiheuttamista sosiaalisista ja psyykkisistä ongelmista, itsesyrjintä, itsetuhoisuus, stigma ja stigmakonfrontaatio, Gay Liberation -liikkeen juuret.

- 3.12. *Journal of Gay and Lesbian Psychotherapy*, vol. 11, nos 3/4 2007. Jack Drescherin päätoimittama kirja teemasta Activism and LGBT Psychology. Kokoelma eri alojen ja maiden aktivistien tekstejä.

- 3.13. Chauncey, George (1994) *Gay New York. Gender, Urban Culture and the Making of the Gay Male World 1890–1940.*

- 3.14. Millett, Kate (2010) *Sexual Politics.* Autoritaaristen psykoanalyttisten ja poliittisten liikkeiden kritiikkiä. Erityisesti tapa, jolla Freud selittää naisiin kohdistuvan alistamisen ja syrjinnän vaikutukset sisäsyntyisillä ominaisuuksilla, kuten ”peniskateus”. Sisältää kattavan feministisen ja sosiologisen bibliografian. Kannessa Olli Stålströmille FinnQueerin webmasterin Mikko Tuomelan omistuskirjoitus vuodelta 2010.

- 3.15. Ross, Michael W (Ed.) (1988) *The Treatment of Homosexuals with Mental Health Disorders.* Olli Stålströmin pitkäaikaisen työnohjaajan

kokoelma artikkeleita homoudesta ja mielenterveydestä. Sisältää myös yhteisartikkelin Ross, Paulsen & Stålström: Homosexuality and Mental Health, jota käytettiin osana Stålströmin väitöskirjaa. Käsittelee syrjintää, itsesyrjintää ja psykologisia mittauksia.

- 3.16. Isay, Richard: Becoming Gay. The Journey to Self-Acceptance (2009/1996). Itse homoseksuaalisen psykoanalyytikon kertomus itsensä salaamisesta ja sen aiheuttamasta ahdistuksesta, masennuksesta ja huonosta itsetunnosta sekä matkastaan kaapissa olevasta psykoanalyytikosta avoimeksi uudistajaksi Amerikan Psykoanalyttisen Yhdistyksen (APsaA) uudistajana. Kertoo rajusta syrjinnästä, jota kohtasi ensimmäisenä avoimesti homona psykoanalytikkona sekä omista selviytymiskeinoistaan.
- 3.17. Lehtonen, Jukka (toim)(1999) Homo fennicus. Miesten homo- ja biseksuaalisuus muutoksessa. STM Tasa-arvoasiain neuvottelukunta.

Kokoelma uusia homo- ja queertutkimukseen kuuluvia artikkeleita. Sisältää Olli Stålströmin artikkelin ”Taistelu määrittelijän vallasta: homouden leimojen loppuja”, jonka hän esitti Tampereen käräjäoikeudessa vastustaessaan psykoanalyytikon vaatimusta väitöskirjan tuhoamisesta ja satojen tuhansien kärsimyskorvauksesta, koska psykoanalytikkona oli luonnehdittu termillä ”asiantuntija”, koska Stålström oli osoittanut väitöskirjassaan, että hän ei ollut perusteellisesti tuntenut asiaa, homouden sairausleimaa.

3.18 ”Rakkaudella nelikymppinen mies”. VHS-kasetti 180 min. televisio-ohjelmasta. jossa esiintyi kahdeksan keski-ikäistä miestä, joukossa avoimesti homona esiintyvä mies, Olli Stålström.

3.19. Achte, Kalle (1999) Optimistisen psykiatrin muistelmat.

Psykiatria-teoksellaan vuosina 1971–1991 homoutta demonisoineen johtavan psykoanalyytikon ja HY Psykiatrian professorin omaelämäkerta, jossa hän avoimesti kehuu fasistipsykoanalyttisia esikuviaan Martti Kailaa ja silmälääkäri Mauno Vannasta, joka oli valittu Suomen Valtakunnanjohtajaksi, kun Hitler voittaisi maailmansodan. Kirjasta henkii samanlainen itsekehu, ylimielisyys ja autoritaarisuus kuin Vanhan testamentin Fariseuksesta tai Freudin teorian kumoon kääntäneiden psykoanalytikkojen Rado, Bergler, Bieber

eheytypsykoanalyttisistä. Aché kohottaa itsensä muiden yläpuolelle kehumalla itseään ja miten hyvän näköisiä naisia Achtén suvun miehet ovat naineet.

Toisen johtavan psykoanalyttikon, Lars-Johan Schalinin tavoin Aché mitätöi suomalaisten korostuneen tasa-arvon vaatimuksen tosiasiaassa olevan alempien yhteiskuntaluokkien ja ryhmien kateutta. Aché aloittaa muistelmansa kertomalla anekdootteja kandien opiskelusta sekä omasta väitöstilaisuudestaan ja tiputtelemalla nimiä tunnetuista opiskelukavereistaan.

Aché ylistää kokonaisen luvun verran ensimmäistä senioriopettajaansa Asser Stenbäckkiä, jota luonnehti ”vahvaksi” ja ”keskustelevaksi” hahmoksi. Myös Olli Stålström on väitöskirjassaan käsitellyt Asser Stenbäckin filosofisia lähtökohtia. Hän oli kristillisessä ylioppilaslehdessä *Ad Lucem* (5/1941, s. 36) Aunuksen rintamalta lähettämässään kirjeessä riemuinnut siitä, että Suomi yhdessä Hitlerin joukkojen kanssa tuhoaa perivihollisen ja laajentaa maan Aunuksen ja Vienen Karjalaan (”Vi och Stor-Finland”). Pappi Asser Stenbäck iloitsee siitä, että Suomi yhdessä saksalaisten aseveljiensä kanssa tuhoaa maan tasalle vihollisen sotilaallisen voiman (”förintar arvfiendets militäriska makt”). Aché kertoo Stenbäckin esittäneen kritiikkiä Martti Kailaa kohtaan, mikä sai tämän jättämään Psykiatriyhdistyksen puheenjohtajuuden.

Achtén elämäkerrassa on paljon kaksinaamaisuutta. Toisaalta hän pitää (s. 132) Natsi-Saksan psykiatristen potilaiden tuhoamista ”hirvittävänä inhimillisenä murhenäytelmänä” ja kritisoi ”diktatuurimaita, sosialistisia ja muita” siitä, etteivät ne kunnioita ihmisoikeuksia ja ihmisarvoa kuten demokraattiset maat. Kuitenkin, samassa kirjassa sekä julkisessa toiminnassaan psykoanalyttikko Aché ylistää natsimielisiä lääkäreitä, Vannasta ja Stenbäckkiä. Aché kuitenkin viisaasti lakaisee maton alle heidän paljastavimmat sitaattinsa.

Ylimielisyydellään Aché pystyi pysymään koko lääkärinuransa ajan määrittelemässä suomalaisen yliopistopsykiatrian suhtautumisen samasukupuoliseen rakkauteen ja torjumaan Psyken ja Setan esittämän kritiikin ideologisella tasolla. Hän pystyi pitkään mitätöimään

protestiliikkeiden taholta tulleen kritiikin vaientamalla kritiikot neuvostopsykiatriasta tutuilla diagnooseilla. Neuvostoliitossa toisinajattelijat hiljennettiin diagnoosilla ”hiipivä skitsofrenia”. Suomessa otettiin käyttöön vastaava diagnoosi ”kverulatorinen paranoia”. Suomennettuna tämä tarkoittaa ”valittavaa vainoharhaisuutta”. Se otettiin käyttöön, kun Psyken ja Setan edustajat protestoivat kirkon ja psykoanalyysin nimissä harjoitettua vihapuhetta.

Psyken pitkäaikainen puheenjohtaja Veli Hyvärinen oli ensimmäinen protestiliikkeiden edustaja, joka kritisoi Achtén semanttista manipulaatiota jo vuonna 1971, mutta Achté mitätöi sen ”kiittämättömyytenä”. Seuraava kritikko oli Olli Stålström, joka oli 1960-luvulla käynyt useiden psykoanalyttikkojen (Martti Kaila, Veikko Tähkä, Pekka Rilva) sekä kristillisten psykiatrien ja sielunhoitajien vastaanotoilla (Asser Stenbäck yms.) anomassa muuttamista normaaliksi. Isän suvun kristillis-sotilaallisen suvun antamalla määrätietoisuudella Stålström kesti kaikkiaan 960 tuntia eheytypsykoanalyysia vuosina 1970–1975. Tämä jakso päättyi psykoanalyttikon kannalta katastrofiin, sillä potilas oli kiellosta huolimatta seurannut USA:ssa käytyä keskustelua, eikä pystynyt kokonaan pidättymään kaksikymppisenä lihallisista nautinnoista, vaan psykoanalyttinen käsittely keskeytyi siihen, että potilas hyppäsi suoraan analyysisohvalta vastasyntyneen Setan varapuheenjohtajaksi ja sen periaateohjelman (1974–76) muotoilijaksi. Stålström oli ajettu niin lähelle itsetuhoa, että hän jäi jatkamaan taistelua, josta loppujen lopuksi syntyi toista sataa artikkelia ja Kuopion yliopistossa hyväksytty lääketieteen sosiologian väitöskirja vuonna 1997.

Stålström jatkoi ”paranoidista kverulointiaan” niin tehokkaasti myös kv. foorumeilla, että hän sai kutsuttua USA:n psykoanalyttikkoyhdistyksen luokittelukomitean puheenjohtajan Jack Drescherin kutsuttua luennoimaan Helsingin yliopistoon ja Setaan keväällä 2011 kun henkistä ja hengellistä väkivaltaa käsittelevä teos Saanko olla totta (Gaudeamus 2011).

Klassinen vanhan koulukunnan psykoanalyttikko Edmund Bergler tunnetusti mitätöi sateenkaari-ihmisten protestit ”turhan valittamiseksi” ja ”epäkohtien keräilyksi” (”injustice collectors”). Olli

Stålström otti tästä elämäntyönsä ja puolen vuosisadan ajan keräsi psykoanalyttisiä ja kristillisiä epäkohtia ja sai ne korjattua.

3.18 Golding, William (1990) Kärpästen herra. (suomentanut Juhana Perkki).

Nobel-kirjailijan pääteos. Kertoo fiktiivisesti joukosta englantilaisia koulupoikia, jotka pelastuvat toisen maailmansodan aikana autiolle Tyynen meren saarelle. Psykoanalyttikkojen ylistämän teoksen mukaan sivistyksen pinta murenee, esiin työntyvät pahuus ja julmuus. Hyvin kasvatetut pojat muuttuvat padoiksi, joiden maailmaa hallitsevat väkivalta ja pelko. Pojat alkavat tappaa toisiaan.

3.19 Corvino, John (2013) Mitä väärää homoseksuaalisuudessa? Filosofian professorin pohdintaa, miten suhtautua homouteen arvokysymyksenä ja oikeuteen parisuhteissa.

3.20 Österman, Bernt (1989) Suomalaisen psykiatrian ja lastenpsykiatrian bibliografia 1726–1988. Tehty sivilipalvelustyönä, Kellokosken sairaalassa

3.21 Siltala, Juha (2004) Työelämän huonontumisen lyhyt historia. Muutokset hyvinvointivalttioiden ajasta globaaliin hyperkilpailuun.

4. Teologia, uskonto ja uskontotiede, fundamentalistiset eheytyслиikkeet (Aslan, Exodus) sekä inklusiiviset teologiset liikkeet (esim. Yhteysliike)

4.1. Nissinen, Martti (1998) Homoeroticism in the biblical world. A historical perspective.

Johtavan suomalaisen eksegeetikon tutkimus homoerotiikasta Raamatun maailmasta. Tutkinut Raamatulla perusteltuja syrjiviä lakeja ja sensuuria kautta historian eri kulttuureissa ja eri aikoina. Oli evankelisluterilaisen kirkon neuvonantajana syrjiviä lakeja poistettaessa.

4.2. Augustinus. Jumalan valtio, osa I. (Suomentanut Heikki Koskenniemi)

Kristinuskon historiaan suuresti vaikuttaneen kirkkoisä Augustinuksen tekstejä siitä, miksi Rooman valtakunta tuhoutui seksuaalisten syntien takia.

4.3 McGrath, Alister 1996 Kristillisen uskon perusteet. Johdatus teologiaan.

4.4. Kettunen, Paavo (2011) Kätkeyty ja vaiettu. Suomalainen hengellinen häpeä

4.5. Sadinmaa, Kai (2017) Ilmestyskirja

4.6. Eskola, Antti (2009) Mikä henki meitä kantaa? Katselen työni jälkiä. Pitkän uran laitavasemmistolaisena sosiologian professorina Antti Eskola siirtyi uskonkappaleiden tarjoajaksi vanhoilla päivillään.

4.7. The Malleus maleficarum of Heinrich Kramer and James Sprenger /translated by Rev. Montagu Summers. Todennäköisesti vuonna 1486 julkaistu, paavi Innocentius VIII:n bullan perusteella julkaistu, kahden munkin kirjoittama Noitavasara, joka käynnisti Euroopassa noitavainot sekä juutalaisten ja sodomiittien vainoamisen ja tuhoamisen. Gutenberg oli kehittänyt kirjapainon vuonna 1450 ja Luther aloitti uskonpuhdistuksen Wittenbergissä 1517. Näiden perusteella naisten, juutalaisten ja homojen vaino levisi myös Pohjoismaihin, jossa ekspansiivista politiikkaa toteuttanut Ruotsi-Suomen kuningaskunta käynnisti sodomiasta kiinni saatujen poikien teloituttamisen Kyynelten Kalliolla 1665.

4.8. Larkio, Mauri (1969) Arki ja Yhteys. Puoli vuosisataa Kalliolan vaiheita. Kristillissosiaalisen Kalliolan alkuvuosien historiikki kirkkoherra Mauri Larkion kertomana. Larkio oli se teologi, jonka harjoittaman työsyrrjinnän takia Seta syntyi kesällä 1974.

4.9. Donner, Jörn ja Vikström, John (2002) europarlamentaarikko Jörn Donnerin ja arkkipiispa John Vikströmin keskustelukirja

- 4.10. Nissinen, Martti ja Tuovinen, Liisa (2003) Synti vai siunaus?
Homoseksuaalit, kirkko ja yhteiskunta.

Yhteys-liikkeen ensimmäinen kokoomateos seksuaalivähemmistöistä, uskonnosta ja kirkosta. Sisältää tärkeitä asiallisia puheenvuoroja, mm. ex-arkkipiispa Mikko Juva ja monien johtavien teologiensa artikkeleita.

- 4.11. Kurki, Ritva (toim. Raija Kurki) (2019) Totuus teki vapaaksi.
Malkuksen perustajahahmon Ritva Kurjen omaelämäkerta /toimittaneet Raija Kurki ja Jorma Hentilä

- 4.12. Sadinmaa, Kai (2014) 10 käskyä kirkolle.

Kirkon papinvirasta erotetun henkilön vahva kannanotto kirkon tekopyhyyttä vastaan

- 4.13. Sadinmaa, Kai (2019) Kuolleiden kirja. Eli kuinka kävelin Suomen suurimman hautausmaan läpi ja opin kaiken elämästä, hautaamisesta, rakkaudenkaipuusta ja puista. Potkut saanut pappi kertoo eri tavoilla syrjäytettyjen, torjuttujen, stigmatisoitujen ja tapettujen ihmisten historiasta Malmin hautausmaalla. Omistettu Olli Stålströmille.

- 4.14. Gascoigne, Bamber (1977) Kristikunnan historia.

- 4.15. Kirkon tutkimuskeskus (2012) Haastettu kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011

- 4.16. Tervonen, Heikki (2005) Martti Lindqvist – Matkalaukkueetikko.
Yhteysliikkeen perustajahahmon ja Malkuksen sekä Setan kamarikriitikon elämäkerta.

- 4.16 Linjakumpu, Aini (2012) Haavoittunut yhteisö. Hoitokokoukset v vanhoillislestadiolaisuudessa.

- 4.17 Räisänen, Heikki (2006) Rosoinen Raamattu. Tunnetun eksegeetikon

tekstejä Raamatun alkutesteistä.

4.18 Askola, Irja (2011) Tie vie, pyhä kantaa. Irja Askolan Olli Stålströmille omistama rukous- ja runokirja

4.19 Helelä, Matti (2021) Golgatalta Gambriniin. Hihhulista homoksi.

Olli Stålströmille omistettu teos siitä, miten koulussa kiusattu ja helluntauskoon tullut ja Viidennessä herätysliikkeessä toiminut ja naisen kanssa avioon mennyt mies päättää erota ja mennä Gambriniin 19.4.1986, jossa hän kohtasi ensimmäisen miesrakkautensa. Sivulla 62 tekijä kiittää Rakkauden monet kasvot (1984) -teosta: ”Se oli käänteentekevä ja auttoi minua ymmärtämään seksuaalisen orientaationi ja hyväksymään itseni homoseksuaalisena miehenä.

4.20. Nylund, Daniel (2019) Uhriutumisen kulttuuri. Anarkristityksi esittäytyvän uskovaisen konservatiivin populistinen vuodatus, jolla hän yrittää mitätöidä feministiliikkeiden ja seksuaalivähemmistöliikkeiden ajatukset ja ohjelmat kieputtamalla ne tarkoitushakuisesti ja puutteellisesti aihepiiriin perehtyen psyykkiseksi ongelmaksi nimeltä ”uhriutuminen”. Olli Stålström on lukenut Nylundin koko tuotannon ja käynyt seminaarissa hänen Ystävyyden Majatalossaan. Stålström teki 10 sivun ehdotuksen sisällön ja viitteiden korjaamiseksi, koska kirjan johdannossa pyydettiin palautetta.

Nylund kuitenkin kieltäytyi ottamasta huomioon Stålströmin tarkennusehdotuksia.

4.21 Tiililä, Osmo (1963) Epäilyksistä uskoon.

Olli Stålströmin isän suvun teologi, joka erosi teologian professorina evankelisluterilaisesta kirkosta, koska ei hyväksynyt siinä esiintynyttä maallistumista. Teos käsittää Tiililän Helsingin Vanhassa Kirkossa pidetyt esitelmät, joita myös Olli joutui kuulemaan tullessaan rippikouluikänsä.

Tiililä vaahtoa siitä, miten vanhempi polvi seuraa pelko sydämessä miten nopeassa tahdissa siirtomaavallat luhistuvat, miten värillisillä johtajilla ei ole kykyä hoitaa valtioidensa asioita, miten maapalloa uhkaa rotujen välinen kosketus, sekä iskelmärimputus tuhansien kilometrien päästä (silloin me nuoret tosiaan kuuntelimme Radio Luxemburgia).

Tiililä valittaa, etteivät ihmiset tajua miten Jumala on syntiä hirvittävästi vihaava Jumala. Hänen maailmansuunnitelmaansa kuuluu, että synti saa kehittyä ja ihmiskunta todella kokea mitä on Jumalasta irrottautuminen.

Tiililälle Jumala on käsittämätön Jumala, hirvittävä Jumala – ja kuitenkin samalla rakkaus.

Kun oma isäni oli ollut vaihto-oppilaana Hitlerin Saksassa olympiavuonna 1936 ja hänen äitinsä toi Suomeen amerikkalaista MRA-moraaliliikettä, en ihmettele, että isäni veli tappoi itsensä koska oli homo. Minäkin vaivuin syvään itsetuhoiseen masennukseen jo pikkupoikana, mutta en saanut tapettua itseäni.

4.22 Buchert, Maria (2010) Rakkauden välittäjä vai moraalin vartija? Narratiivinen tutkimus Suomen evankelisluterilaisen kirkon papeista perhe- ja seksuaalikysymysten äärellä.

Olli Stålströmille omistettu teologinen väitöskirja, jossa pohditaan monipuolisesti uuden sosiologisen, psykologisen sekä sukupuolen tutkimuksen suhdetta väittelyhetkellä ajankohtaiseen teologiseen ja eksegeettiseen tutkimukseen. Väittelijä selventää huolellisesti ristiriitaisia käsitteitä ja valottaa niitä lukuisten tutkimushaastattelujen avulla.

4.23. Hynninen, Veli-Matti (2009) Miksi minusta pappi?

Parinkymmenen papin kertomus toiminnastaan kirkossa. Mukana myös eheytyслиike Aslanin kirjaan Syntyjä syviä kirjoittanut teologi ja Pohjan kirkkoherra Juha Molari, joka kertoo joutuneensa vainon kohteeksi Suomessa mm. Setan taholta. Onneksi hän voi turvautua Venäjän kirkon apuun.

4.24 Saarikoski, Pentti (suom.) (1969) Evankeliumi Matteuksen mukaan (1969)

4.25 Ratinen, Teemu (2015) Synnistä Jumalan lahjaksi. Muuttuva seksuaalisuus ja usko. Ratisen teologian alan väitöskirja käsitteli seksuaalisuudesta koettua häpeää ja uskonnollisuutta. Hän pohtii, miksi kirkollinen keskustelu seksuaalisuudesta on niin vaikeaa. Runsaasti uusia sosiologisia, psykologisia ja teologisia tutkimuksia.

4.26 Harjula, Raimo (2011) Jeesus. Mies myyttien takana. Uskontotieteen dosentin ja Yhteys-liikkeen perustajan tutkimus Jeesuksen historiasta.

4.27 Koukkari, Esa ja Palola, Ari-Pekka (toim)(2005). Vanhoillislestadiolaisen julistajan, asevelipapin, Päivämies-lehden perustajan ja kansanedustajan (1914–1958) elämäkerta.

4.28 Lohi, Seppo (2000) Sydämen kristillisyyys. Lars Levi Laestadius ja lestadiolaisen herätyksen alkuvaiheet. Kuvitettu historiateos herätys- ja raittiusliikkeestä Lapissa.

4.29. Lohi, Seppo (1997) Pohjolan kristillisyyys. Lestadiolaisuuden leviäminen Suomessa 1870–1899. Kuvitettu historiateos lestadiolaisuuden leviämisestä Suomen eri osiin.

4.30. Gamla och nya testamentet. De kanoniska böckerna. Översättningen gillad och stadfäst an konungen år 1917.

4.31. Karvinen, Vesa (toim.) (2016) Avoimet ovet. Veljeysliikkeen kristillisten sosialidemokraattien liiton 70-vuotisjuhlakirja.

4.32. Malkavaara, Mikko (2011) Tutkiva kirkko. Kirkon tutkimuskeskus kirkon tutkimuspolitiikan toteuttajana 1964–2009.

Malkavaara käsittelee kirkon ja homoseksuaalisuuden suhdetta, Setan perustamista ja Seppo Kivistön erottamista Vanhan kirkon seurakunnan nuoriso-ohjaajan tehtävästä, ss 93–97. Malkavaara kertoo arkkipiispa Martti Simojoen tuominneen homouden ”vammana”. Hän kertoo Psyken puheenjohtajan Veli Hyvärisen pitäneen toisen ihmisen rakastamista ”vammana” loukkaavana. Setan puheenjohtaja Martin Schreck kritisoi myös arkkipiispan lausuntoa, samoin kuin teologi Ulf Särs. Malkavaara väitti Kivistön tehneen kantelun Julkisen Sanan neuvostolle kantelun Uusi Tie-lehdessä olleesta kirjoituksesta, joka johti JSM:n langettavaan päätökseen. Kun huomautin, että Setan alkuvuosina Setan tekemät kantelut JSM:lle, jotka johtivat hyviin tuloksiin, olivat minun tekemiäni, Malkavaara hikeentyi raivoisasti kritiikistäni. Olin siihen aikaan niin tunnettu hyvin tehdyistä kirjallisista kanteluista JSN:lle, että naisasialiike Unioni pyysi minua tekemään yhden kantelun naisiin kohdistuneesta vihapuheesta.

4.33. Teinilä, Mari (päätoimittaja)(2011) Kotimaa. Suola. Mihin kirkko tarvitsee herätysliikkeitä?

Kotimaa-yhtiöiden julkaisu, jossa käydään läpi eri herätysliikkeiden synty, historia ja luonne. Sisältää kaavion Lars Levi Laestadiuksen perustaman liikkeen lukuisat erilaiset perilliset.

4.34 Kouros, Kristiina (toim) (2011) Iloisen talon kellareissa. Helsinki: Into
Ihmisoikeusliiton pääsihteerin teos eri uskonliikkeiden sisällä ilmenevästä karttamisesta ja syrjinnästä (romanit, Jehovan todistajat, vanhoillislestadiolaiset, tataarit, eri siirtolaisryhmät

4.35. Strömsholm, Gustav (1994) ”Det är frågan om större ting”. En aktionsanalytisk undersökning i Finlands kyrka år 1993.

Teologian lisensiaatintutkimus Åbo Akademiassa vuonna 1993 arkkipiispa John Vikströmiä vastaan tehdystä kantelusta Tuomiokapituliin (kirkon ylimpään tuomioistuimeen) sen takia, että Vikström oli joutunut harhaoppisyytöksen kohteeksi vuonna 1993. Strömsholm on tehnyt perusteellisen toimintatutkimuksen koko prosessista. Kirja on perusteellisesti läpiluettu ja huonossa kunnossa.

4.36. Hyrck, Matti ja Lindqvist, Martti (1969) Sota, seksi ja seteli. Sipuli-sarjan keskustelukirja kirkon ajankohtaisista asioista

4.37. Wilkerson, David (2016) Näky nyt. Ennustus tuomioista, jotka ovat alkaneet toteutua!

Laajennettu painos Wilkersonin teoksesta Näky (1973), jossa hän kuvaa otsikolla ”homoepidemia” tulevaisuuden kauhukuvaa, jossa villit homojoukot hyökkäävät viattomien lasten kimppuun puistoissa ja kaupunkien kaduilla. Homoyhteisöistä tulee niin sotaista ja röyhkeä, että ne pöyhkeilevät synneillään televisio-ohjelmissa. Olli Stålström käytti Seta-lehden historian ensimmäisessä numerossa Wilkersonin Näky-kirjaa esimerkkinä hengellisestä väkivallasta.

4.38. Mäkilä, Petri – Turunen, Pasi (2010) Jumalan sana. Inspiroitu ja erehtymätön.

Teologinen julistus Raamatun erehtymättömyydestä, Patmos-säätiön Pasi Turusen, Uusi Tie-lehden päätoimittajan Leif Nummelan, VTT Tapio Puolimatkan ja Juha Ahvion yms. fanaattisia kirjoituksia.

4.39 Donner, Jörn Vikström, John (2002) Elämme, siis kuolemme. Keskustelukirjeitä

4.40 Puonti, Ari (2010) Suhteesta siunaukseen -homoseksuaalisuus, terapeutti selunhoito ja Raamattu. Aslanin pastori ja luennoitsija vääristää Olli Stålströmin kirjoitukset tieteen suhtautumisesta homouteen valikoivan ja tarkoitushaluisen siteeraamisen kautta sekä ymmärtämällä tietoisesti tai tiedostamattaan väärin. Demonisoiva ja hyökkäyshaluinen tyyli.

4.41 Hursti, Veikko (2004) Sillä minun oli nälkä...

Omaelämäkertaa siitä, miten alkoholisti pääsee kuiville Jeesuksen avulla ja alkaa auttaa muita syntisiä ja sairaita yhdessä herätysliikkeen kanssa

4.42 Vähäkangas, Päivi (2012) Rejection and Reception of Philosophy in the Letter of Eugnostos and Pseudo-Clementine Recognitions. Teologinen väitöskirja, HY.

Tutkimus kristinuskon piirissä alusta saakka esiintyneestä eri mieltä olevien ihmisiin kohdistuneesta vihapuheesta ja demonisoinnista.

4.43. Huima, Leena & Myllyniemi, Kirsi (2008) Elämän työkeskus. 50 vuotta Alppilan seurakuntaa. Kirkkoherra Heikki Ahosen Olli Stålströmille omistama teos merkinnällä "Ollille uuden Kallion seurakunnan ensimmäisessä seurakuntaneuvoston kokouksessa, 25.1.2011".

4.44. Oranen, Hanna (1995) Lesboidentiteetti ja kristillisyyden. Tapaustutkimus kristillisyyden merkityksestä neljän naisen lesboidentiteetin muotoutumiseen. Seta-julkaisuja, Nro 7.

4.45 Häkkinen, Sakari (2003) Kenen poika sinä olet? Isättömän Jeesuksen perhearvot.

4.46 Jones, Stanton L. & Yarhouse, Mark A, (2000) Homosexuality. The Use of Scientific Research in the Church's Moral Debate

4.47. Ojanen, Markku (2009) Hyvinvoinnin käsikirja. Kirjapaja.

Kirkollisen kustantajan (Kotimaa-yhtiö) yritys korjata psykoanalyttisessä vihanlietsonnassa ryvettynyttä mainettaan (Päivi Luumi-skandaali Setan alkuvuosina) julkaisemalla ”onnellisuusprofessorin” nimikkeen ottaneen psykologian emeritusprofessorin käytännöllisiä neuvoja suojaksi masennusta ja muita yksilöpsykologisia ongelmia vastaan. Ainakin toistaiseksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen demonisointia pyritään välttämään. Onnellisuusprofessori kuitenkin ylistää uskontoa ja rukoilemista ja lakaisee maton alle sen tuhon, jota uskonnon nimissä on aiheutettu seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille.

4.48. Boswell, John (1996) The marriage of likeness. Same-sex unions in pre-modern Europe.

Nuoren historian professorin kuvitettu tutkimus kirkkojen piirissä keskiajan Euroopassa hyväksytyistä samaa sukupuolta olevien välisistä parisuhteista ja niiden uskonnollisesta siunaamisesta.

Teos herätti aikoinaan paljon kritiikkiä kirkkojen taholta, koska sen tuloksia ei haluttu uskoa. Mutta myös lhbt-historioitsijat kritisivat Boswellin kielenkäyttöä ”anakronistisena”, koska hän käytti nykypäivän termejä keskiajan ilmiöistä. Boswell (1947–1994) oli tunnettu keskiajan historian tutkija, joka oli perehtynyt 17:ään eri kieleen.

4.49. Björkstrand, Gustav (2016) Elämä on joukkuepeliä. John Vikström kirkollisena ja yhteiskunnallisena toimijana. Helsinki: Kirjapaja.

Porvoon piispana toimineen henkilön ja kirkon kustannusyhtiön Kotimaan julkaisema teos John Vikströmiin kohdistetusta harhaoppisyyteestä, jonka nosti Paavalin synodi huhtikuussa 1993. Teoksessa kerrotaan perusteellisesti kirkon, Setan ja seksuaalivähemmistöjen suhteesta.

4.50. Kinnunen, Kaisa (toim.) Sairas köyhyys. Tutkimus sairauteen liittyvästä huono-osaisuudesta diakoniatyössä. Kirkkohallituksen julkaisu.

4.51 Ottosen, Espen (2010) Minun homoseksuaalit ystäväni. Kymmenen tapaa suhtautua homoseksuaaliin tunteisiin. Kustannus Oy Uusi Tie.

Edustaa sairausleiman kumoamisen jälkeistä uskonnollista eheytyслиikettä, joka syyttää homoliikkeen edustajia järkyttävästä juridisesta vainoamisesta. Tarjoaa NARTH:in ja Aslanin kirjallisuutta vastaukseksi. Toisaalta hän varoittaa, että ääriiliikkeiden yksipuolinen keskittyminen homosuhteisiin saa muut synnit näyttämään vähemmän tärkeiltä.

4.52 Saarelma, Antti (toim.) (2007) Homoseksuaalisuus Raamatussa ja kirkon opetuksessa. Kirkon tutkimuskeskus.

Sisältää useita keskusteluartikkeleita luterilaisesta teologiasta, etiikasta ja homoseksuaalisuudesta. Esimerkiksi Olli-Pekka Vainion sekä Vesa Hirvosen ja Paavo Kettusen sananvaihdon.

4.53 Kirk, Marshall and Madsen, Hunter (1989) After the ball. How America will conquer its fear & hatred of gays in the 90's. Kahden anti-gay-aktivistin selitys sitä, miksi vapautusliike on epäonnistunut ja tulee epäonnistumaan toiminnassaan, jonka he kuvaavat ainoastaan mielikuvamanipulaatioksi.

4.54 Jones, Stanton L. & Yarhouse, Mark, A (2007) Ex-gays? A longitudinal study of religiously mediated change in sexual orientation.

400-sivuinen tiiliskivi, semanttinen ja tilastollinen pyörittely siitä, miten eheytyслиike Exoduksen hoidossa olleet on saatu muutettua tai selibaattiin.

4.55. Eskola, Timo (2005) Miksi papit kiistävät uskonoppeja?

Pohdintaa uskontojen ja Immanuel Kantin moraalifilosofian suhteesta. Olli Stålström kävi useaan otteeseen hengellisestä väkivallasta kirjoittaneen Janne Villan vastaanotoilla pohtimassa, onko Kantin moralioppi yhteensopiva Vuorisaarnan kultaisen säännön kanssa, koska molemmissa kehoitetaan toimimaan kuten haluaisi itseään kohdeltavan.

4.56 Puonti, Ari (2004) Homoseksuaalisuus – hämmennyksestä selkeyteen. Helsinki: Uusi Tie.

Aslanin johtavan teologin taistelukirja, jossa hän ampuu täyslaidallisia Setaa, Olli Stålströmiä, FinnQueeria ja teol.tri Martti Nissistä kohtaan.

Puonti käy läpi samat lähdeviitteet kuin Olli Stålström väitöskirjassaan, mutta tulee vastakkaiseen tulokseen: samasukupuolinen rakkaus on rikkinäisyyttä, joka voidaan kuitenkin eheyttää psykoanalyysin avulla.

4.57. Tiililä, Osmo (1962) Jumalan kansan häpeä ja kunnia. Kansan Raamattuseuran julkaisema pamfletti. Osmo Tiililä oli Olli Stålströmin isän

suvun teologi ja lopun aikojen saarnaaja. Jouduttuaan nuorena kuuntelemaan Osmo Tiililän saarnoja Helsingin Vanhassa kirkossa, Olli Stålström erosi kirkosta heti kun se oli mahdollista 18-vuotiaana. (Mutta päätti liittyä takaisin kirkkoon rovasti Liisa Tuovisen ansiosta käymään lähitaistelua kirkon sisällä vallitsevaa psykoanalyttisfasistista falangia vastaan).

4.58. Tiililä, Osmo (1965) Me uskomme suureen ihmeeseen. Puhe kirkkokansan herätyspäivillä. Pamfletti.

4.59 Tiililä, Osmo (1967) Toivottomuudesta toivoon. Kaksi pääsiäispuhetta. Pamfletti.

4.60. Tiililä, Osmo (1964) Jumalan sanan mahti. Pamfletti.

4.61. Tiililä, Osmo (1965) Me uskomme suureen ihmeeseen. Pamfletti.

4.62. Tiililä, Osmo (1963) Herätyksestä eteenpäin. Pamfletti.

4.63. Tiililä, Osmo (1964) Sata teesiä kirkosta. Pamfletti.

4.64 Korpela, Jukka (2011) Miesparin siunaaminen. Viisi ortodoksista keskiaikaista rukousta. Itä-Suomen yliopiston yleisen historian professorin teos, joka sai alkunsa syksyn 2010 kiivaasta homoliittokeskustelusta. Esittää metodikritiikkiä John Boswellin teosta kohtaan, mutta toisaalta myöntää, että kristillisen kirkon historiassa on siunattu myös miespareja rakastamaan toisiaan.

4.65 Askola, Irja (2010) Pyhän kanssa piilosilla. Helsingin emeritapiispan runoja kirkosta, lähimmäisenrakkaudesta ja avarasta armosta.

4.66. Karvinen, Vesa (toim.) (2016) Avoimet ovet. Veljeysliikkeen, kristillisten sosialidemokraattien liitos 70-vuotisjulkaisu

4.67 Räisänen, Heikki (2014) Taistelua ja tulkintaa. Raamatuntutkijan tarina. Helsinki: Kirjapaja.

Heikki Räisänen on tehnyt värikkään uran teologian professorina ja kansainvälisesti arvostettuna tutkijana. 500-sivuinen teologinen tiiliskivi,

jossa Räisänen kertoo eksegeetikon urastaan ja siitä kun häneltä pyydettiin Seppo Kivistön tueksi lausunto Raamatun suhteesta homouteen. Se ei pelastanut Seppoa potkuilta mutta jäi askarruttamaan niin paljon, että Räisänen kirjoitti syrjintää vastustavan artikkelin Teologisessa aikakauskirjassa 1975 ja omassa kirjassaan Raamattunäkemyistä etsimässä (1984).

4.68 D.J. West (1955) Homosexuality. London: Pelican. Suomen evankelisluterilaisen kirkon historiassa historiallinen tapahtuma, jossa piispainkokouksen toimeksiannosta kehittynyt, kirkollisen kustantajan Kotimaan julkaisema teos, jonka tekijöinä oli kolme teologia, sytytti kirjasodan kun Setan tutkija Olli Stålström huomasi, että teksti oli kopioitu tarkoitushakuisesti vääristellen 20 vuotta vanhasta kriminologi-parapsykologi D.J. Westin alkuteoksesta, tosin vääristävästi valikoiden, virheellisesti yleistäen, selittäviä sivulauseita poistaen, toisiinsa liittyviä lauseita yhdistellen ja sirotellen uskonnollisia kehotuksia lainojen väliin.

Seta-lehden historian neljäs numero (Seta 4/1975) teki tästä kansikuvajutun nimellä ”Kirkon Watergate”. Tapaus herätti voimakasta keskustelua päivälehdissä. Monet kulttuurivaikuttajat ja teologit ottivat kantaa kirkon harjoittamaa vääristelyä vastaan. Alussa kirkko yritti salata tapahtuneen ja uhata Setaa vastatoimilla. Kirkon kustantaja jopa uhkasi Setaa rikossyytteellä, koska Seta julkaisi rinnakkain koko kirkon tekstin ja D.J. Westin alkutekstin osoittaakseen mielisairaalan uskonnollisen sielunhoitajan Päivi Luumin hienovaraisen semanttisen manipulaatiotekniikan. Luumin kuvauksen mukaan homoseksuellit laahautuvat väsyneinä kantapaikkoihinsa ja yrittävät lahjoa itsensä nuorten miesten seuraan tai vetelehtivät yleisissä käymälöissä. Kristillinen sielunhoitaja Päivi Luumi yrittää väittää, että samasukupuolisissa suhteissa on jokin sisään rakentunut ongelma, jonka takia ne eivät kestä ja homot lähtevät vetelehtimään julkisiin käymälöihin. Alkutekstin ja Luumin tekstin rinnakkain luku osoittaa taitavaa valikointitekniikkaa. Luumi oli huolellisesti suomentanut sosiaalisten paineiden aiheuttamia yksilöpsykologisia vaurioita: mustasukkaisuus, riitely, suhteiden katkeaminen, juurettomuuden tunne, vanhenemisen pelko, kovan ulkokuoren kehittäminen, turvattomuuden tunne jne., mutta hän oli leikannut pois alkutekstien selittävät sivulauseet, joiden mukaan ongelmien taustalla oli se,

että samasukupuoliset suhteet olivat kirjoitushetkellä leimattuja synniksi, rikokseksi, sairaudeksi ja perversioksi ja että vähemmistöön kuuluvat joutuivat pelkäämään paljastumista, väkivaltaa, uskonnollista tuomitsemista, sensaatiolehtien tirkistelevää julkisuutta.

Kuitenkin Setan tekemän raportin mukaan jopa D.J. Westin alkutekstissä myönnettiin, että ympäristön sorto aiheuttaa sosiaalisia ja psykologisia ongelmia. Kirkon kustantaja Kotimaa otti kuitenkin kovin autoritaarisen kannan ja uhkasi Setaa jopa rikossyytteellä, koska olin osoittanut virheellisen ja luvatta tehdyn lainaamisen todeksi. Kotimaa-yhtiön johto otti yhteyttä jopa D.J. Westiin ja yritti leimata minut häiriintyneeksi ja vainoharhaiseksi, joka vain haluaa mustata D.J. Westin maineen nimittämällä tätä parapsykologiksi. Onneksi sain suomalaisen juristin kirjoittamaan Penguin Booksille ja D.J. Westille, että Luumi on selvästikin rikkonut heidän copyrightiansa suomentamalla valikoivasti vääristäen alkutekstiä, vaikka suomenkielisessä teoksessa väitettiin, etteivät kirjoittajat ole käyttäneet suoria lainauksia muista lähteistä. Penguin Booksin johto ilmaisi harmittelunsa tapahtuneen takia. Mutta he eivät yhtyneet Setan vaatimuksiin vetää piispainkokouksen toimeksiannosta kehittynyt kirja pois markkinoilta

Toinen kristillisen ”tieteen” aiheuttama julkisuuteen tullut kiista syntyi, kun teologian tohtori Martti Lindqvist teki tutkimuksen Setan alkuvuosina esiintyneestä ns. viettelyteoriasta, jonka mukaan homous voi tarttua muihin ihmisiin, ellei sitä rajoiteta kehotuskieltolainsäädännöllä. Lindqvistin ja Sihvon vuoden 1975 tutkimuksessa oli hyvää se, että he olivat lukeneet hollantilaisen psykoanalyttikko Nico Speijerin psykiatrikomitean tutkimuksen, jonka mukaan tällainen pelko on vain ennakkoluuloa. Tämä osaltaan rauhoitteli äärilaidan kristillisiä.

Kuitenkin, kun Seta sai nähtäväksi Lindqvistin-Sihvon raportin, sen lähdeviitteistä kävi ilmi, että he olivat lukeneet vain sellaisia psykoanalyttisiä tutkimuksia, jotka oli tehty psykiatrin potilaina olleista skitsofreenisista tai muuten häiriintyneistä homomiehistä (etenkin Bieberin ym. tutkimus 1962). Huomasin, että Lindqvistin ym. psykoanalyysin tuntemus oli aivan luokatonta ja vinoutunutta. Kirjoitin teol.tri Martti Lindqvistille parin kymmenen sivun sisäisen kritiikin, jossa pyysin häntä korjaamaan virheensä. Aluksi Lindqvist loukkaantui siitä, että joku homo kehtaa häntä kritisoida, mutta hän oli siinä suhteessa erilainen kristitty, että hän lopulta pystyi ottamaan vastaan

metodikritiikin. Sain häneen henkilökohtaisen yhteyden ja kävimme yhdessä läpi kiistanalaisista tekstejä. Lopulta Martti Lindqvististä tuli ammatillinen ystäväni ja kamarikriitikoni, jonka kanssa aloitin molemminpuolisen tekstien kommentoinnin. Sain jopa kommentoida hänen teologisia tekstejään, ja hän otti vakavasti muutaman korjausehdotukseni. Teologian tohtori Lindqvist oli yksi niistä monista esitarkastajista, jotka kävivät läpi minun sosiologisen väitöskirjani luonnoksen.

4.69. Stenbäck, Asser (1993) Mitä homoseksuaalisuus on? Suomennettu alkuteoksesta Vad är homosexualitet? SLEY-kirjat.

Olli Stålströmille eheytyshoitoa Hesperian mielisairaalassa antanut pappi-psykiatri Asser Stenbäck julkaisi Paavalin Synodin nimissä vastalauseen siksi, että arkkipiispa John Vikström oli radiohaastattelussa esittänyt homoutta puolustavia lausuntoja. Naispappeutta ja homoja vastustava liike Paavalin synodi keräsi kirkkopäivillä 3.–4.4. 1993 vastalausekirjelmän John Vikströmiä vastaan, johon saatiin muutamia kymmeniä miespappien nimiä, mm. Aslanin Juha Molari, Päivi Räsänen mies Niilo Räsänen, kansanedustaja Heikki Riihijärvi, Eero Junkkaala, Jari Muta, Seppo Väisänen ja muita, jotka ovat vastustaneet homojen syrjimättömyyttä vedoten Paavalin Roomalaiskirjeen paheluetteloon ja tappokäskyyn (Room. 1:25–27).

Kirjelmään oli otettu ”tieteelliseksi” argumentiksi viittaukset myös psykoanalyttikkojen Bieber ym. (1962) ja Socarides (1978) teorioihin ja muuttumisprosentteihin. Asser Stenbäck ei selvästikään ole edes pitänyt alkuteoksia kädessään, koska käyttää virheellistä etunimeä (Irwing pro Irving) ja virheellistä kirjan vuosilukua (1968). Kirjoittaja ei ilmeisesti tiedä, että Irving Bieberin ryhmä julkaisi vuonna 1978 faksimilepainoksen alkuperäisestä vuoden 1962 tutkimuksesta korjatakseen siinä olleita pahoja psykoanalyttisiä stereotypioita.

Olen niitannut Asser Stenbäckin teoksen liitteeksi kopion hänen artikkelistaan kristillisessä Ad Lucem no 5/1941, jossa hän julkisesti kehottaa suomenruotsalaisia opiskelijatovereitaan nousemaan taisteluun aseveljemme Hitlerin joukkojen kanssa tuhotaksemme vuosisataisen arkkivihollisemme sotilaallisen voiman maan tasalle (*”förinta arvfiendets militäriska makt”*) luodessamme Suur-Suomea Aunuksen ja Vienan Karjalaan. Artikkelin otsikoitu *”Vi och Stor-Finland”* ja siinä kehoitetaan levittämään Jumalan ilosanomaa kaikkialle maailmaan. Asser Stenbäck muistuttaa, että vietämme vain silmänräpäyksen Suur-Suomessa, jonka jälkeen meitä odottaa

ikuisuuden maa (*"evighetens land"*). Stenbäck päättää kehotuksensa SS-liikkeen marssin Die Fahne Hoch kertosaakeen *"mit ruhen festen schritt"* ruotsinkielisin sanoin *"med fasta steg"*. Artikkelin päiväys on Aunus, 5.IX, 1941.

Asser Stenbäckistä tuli Suomen Kristillisen liiton kansanedustaja ja vuonna 1971 säädetyin sensuurilain laatija.

4.70 Moberly, Elizabeth (1983) *Homosexuality. A New Christian Ethic*. The Lutterworth Press.

1980-luvun eheytyслиikkeiden ideologin Moberlyn "uutena kristillisenä etiikkana" esitetty näkemys homoudesta psykologisen "rikkinäisyyden" muotona, joka kuitenkin voidaan "eheyttää" rukouksen avulla. Tämä on ollut tutkija Katrina Lumikallion käyttämä teos, johon hän on merkinnyt huomautuksen, että teoksen lähteet ovat pääosin psykoanalyttisiä potilasotoksia ennen vuotta 1974 (siis Bergler, Bieber ja Socarides).

Moberly on siis vedonnut vanhoihin psykoanalyttisiin sairausteorioihin, vaikka ilmoittaa edustavansa 1980-luvun etiikkaa. Tästä Katriina Merikallio on kirjoittanut teokseen Saanko olla totta? (Gaudeamus 2011).

4.71. Saukkonen, Ari (1995) *Aristelematta. Homomiehen elämästä*. Seta-julkaisuja 5.

Setan sosiaalisihteerinä 5 vuotta työskennelleen teologi Ari Saukkosen "saarnat" ovat homomailman sisältä nousevia näkökulmia homomiehenä elämiseen Suomessa. Ari valmistui teologian kandidiksi 1987, mutta häneltä kiellettiin saarnaaminen kirkossa. Kirjoittaja valittaa kirkon äärettömän hidasta muuttumista.

4.72 Aalto, Kirsti (toim.) (2001) *Syvydestä minä huudan. Masennus ja mielenterveys*. Kirkon sairaalasielunhoidon keskus.

Kirkkohallituksen mielenterveystyöryhmän toimeksiannosta syntyneen seminaarin tuotos. Kirsti Aalto oli kirkon sielunhoidon keskuksen johtava sihteeri ja pystyi kuuntelemaan avoimesti Olli Stålströmin esittämää kritiikkiä evankelisluterilaisen kirkon sisällä tapahtuvasta henkisestä ja hengellisestä väkivallasta.

4.73 Nevanlinna, Tuomas ja Relander, Jukka (2011) Uskon sanat.

Kahden filosofin pohdintaa ajankohtaisesta ”tylppäpäisestä kritisoinnista” ja ”lahkolaisesta meuhkaamisesta” evankelisluterilaisen kirkon sisällä. Filosofit ottavat kantaa silloin ajankohtaiseen väittelyyn homoista (ss. 225–226):

”Ajatellaanpa tätä väsyttävää homokeskustelua. Se on ensinnäkin pelkkää ideologista hämäystä: kun pitäisi puhua taloudesta, työstä ja toimeentulosta – siitä politiikasta, joka riistää sekä työläisiä että maahanmuuttajia – ja kun ennen kaikkea tulisi pitää homojen täysivaltaisia kansalaisoikeuksia kyseenalaistamattomana itsestäänselvyytenä, jankataan rasismista ja homoliitoista. Tämä on savuverho, jota vasten niin tunkkainen persuilu kuin latte liberalismi voivat molemmat poseerautua radikaaleina. Olisi absurdia ajatella, että paarialuokan ruokapöytänsä tervetulleeksi toivottanut Jeesus olisikin yhtäkkiä tuominnut *homot*. On fundien oma pölkkypäinen valinta pitää kristinuskon olennaisimpana asiana pitää kristinuskon olennaisimpana asiana traditionaalisen perheen puolustamista mihin hintaan hyvänsä (jossa ”perheessä” vieläpä vanha patriarkaatti ja moderni ydinperhe luetaan surutta päällekkäin).

4.74

Kettunen, Paavo (1999) Käytännön ja teorian vuorovaikutus sielunhoidon teologiassa. Suomalaisen teologisen kirjallisuuden symposiumissa marraskuussa 1998 pidetyt esitelmät.

Kokoelma eri kantoja edustavien psykoanalyttikkojen ja teologien artikkeleita sielunhoidosta ja terapiasta.

Siellä on esimerkiksi Olli Stålströmin väitöskirjan esitarkastajan (aate- ja oppihistorian dosentti, HY) Juhani Ihanuksen artikkeli, jossa hän toteaa Freudin intohimaisen pioneeritiedon usein kaavoittuneen instituution ritualismeiksi ja opillisiksi toistoiksi. Tämä oli myös Stålströmin lopputulos väitöskirjassaan (1997).

Kirjassa on myös teologi, sairaalasielunhoitaja **Päivi Luumin** artikkeli ”Uskonnollisen ja psyykkisen sisäkkäisyys ihmisten kohtaamisessa” (ss.180–195). Päivi Luumi oli se teologi, jonka Setan tutkimusryhmä sai kiinni salaa tehdystä psykoanalyttisen sairaustekstin vääristyneestä ja valikoivasta siteerauksesta vuonna 1975. Silloin käytiin kova julkinen kirjasota Setan ja kirkollisen kustantajan (Kotimaa) välillä, jossa Seta ja sen psykiatriset ja

juridiset asiantuntijat vaativat tekstin vetämistä pois julkisuudesta. Seta oli ollut yhteydessä alkutekstin julkaisijaan, joka pahoitteli sitä, että ikivanhan psykoanalyttisen tekstin pohjalta julkaistiin niin vinoutunutta tekstiä. Kirkollinen kustantaja uhkasi Setaa oikeustoimilla eikä suostunut vetämään kirjaa pois tai korjaamaan sitä.

Olli Stålströmin väitöskirjassa käydään läpi useita suomalaisia psykoanalytikoita, joiden tekstien hän väitti olevan vanhentuneita ja vinoutuneita potilasotoksista yleistettyjä. Stålströmin erityisen kritiikin kohteeksi tulivat psykoanalytikot Kalle Achté ja Veikko Tähkä, joiden hän katsoi olleen pääsyyllisiä homojen pitkäaikaiseen stigmatisointiin.

Luumi ei näytä oppineen mitään Setan kanssa käydystä kritiikistä, sillä hän ylistää Veikko Tähkää tunnetuksi psykoanalyysin ”grand old man’iksi”. Kun Setan tutkimusryhmä vuonna 1975 esitti vastalauseen Luumin tekstin takia, hän esitti kirjallisen pahoittelunsa, joka niitattiin Seta-lehden väliin. Ilmeisesti sielunhoitaja Luumi toivoo vastalauseiden unohtuneen, koska hän vielä vuonna 1999 ylistää kaikkein vahingollisimpia kivettyneitä psykoanalyttisiä sairausteorioita, joita kohtaan Setan tutkimusryhmä on esittänyt menetelmäkritiikkiä puolen vuosisadan ajan (Erik H. Erikson, Tor-Björn Hägglund ja Veikko Tähkä).

5. Protestiliikkeiden historiaa ennen vuotta 1974 (Psyke, Mattachine, COC, jne.)

5.1 Cory, Donald Webster (1951) The homosexual in America.

Itse homoseksuaalisen miehen tarkka sosiologinen kuvaus elämästään USA:ssa vuonna 1913 syntyneenä. Tarkka ja koskettava omakohtainen kertomus yksinäisyydestä ja syrjinnästä. Kertoo omasta yrityksestään muuttua heteroksi menemällä avioliittoon naisen kanssa tunnetun psykoanalyytikon neuvosta. Otti

lopulta kantaa homojen vapautusliikettä vastaan ja alkoi julkaista homoja sairaaksi leimaavaa tekstiä sosiologina nimeltä Edward Sagarin (1913–1986).

5.2 Out of the closets! /Eds Karla Jay and Allen Young.

Christopher Streetin kapinaan 28.7.1970 osallistuneiden lesbian/gay aktivistien ja Stonewall-kapinallisten lesbojen, homojen ja transihmisten julistuksia ja tuotoksia syrjintää, väkivaltaa, mafiaa ja sairausleimaa vastaan. Sisältää esim. Gary Alinderin kuvauksen siitä, miten aktivistit valtasivat USA:n psykiatriyhdistyksen APA:n kokouksen ja keskeyttivät psykoanalyttikko Irving Bieberin esityksen ja uhkasivat rikkoo laitteiston, jolla homoille annettiin sähköiskuja ja oksennusaineita samalla kun heille näytettiin viehättävien miesten kuvia. Paikalla olleet 300 psykiatria raivostuivat ja osa vaati mielenosoittajia ammuttaviksi. Tämä tapahtui viikon sen jälkeen, kun republikaanipresidentti Richard Nixon oli laajentanut Vietnamin sodan Cambodjaan ja kaksi sodanvastaista mielenosoittajaa oli ammuttu kuoliaaksi Kent State Universityn kampuksella. Nämä olivat tapahtumia, jotka radikalisoivat nuoria opiskelijoita sekä USA:ssa että Suomessa. Sisältää satojen vapautusryhmien osoitteita eri puolilta maailmaa, myös Psyke ry:n Helsingistä.

5.3 Ullerstam, Lars (1968) Sukupuoliset vähemmistöt. Tammi: Helsinki

Kovasti luettu ja repaleiseksi kulunut Huutomerkki-sarjan pamfletti, joka teki suuren vaikutuksen Olli Stålströmiin, koska siinä ensimmäistä kertaa hänen historiassaan esitettiin kritiikkiä uskontoa ja psykoanalyysia kohtaan suomeksi. Esipuheen kirjoittaja oli Claes Andersson, yksi Marraskuun liikkeen perustajista, lääkäri ja kirjailija. Mielenkiintoinen ajankuva varhaiselta 1960-luvulta: lesboja ja homoja nimitettiin ”sukupuolisiksi vähemmistöiksi” eikä ”seksuaalivähemmistöiksi”.

Claes Anderssonin esipuhe on varovainen ja melko alentuvainen. Hän toteaa, että Ruotsiin verrattuna Suomessa vallitsee vielä ”keskiaikainen ja jäykkä näkemys” sukupuolisesti poikkeavasta (siis lesbot, bi’it ja homot). Claes Andersson suhtautuu yllättävän mitätöivästi ”eroottisesti poikkeavien” kykyyn nousta itse toimimaan: ”Näiltä ihmisiltä ei voida odottaa organisoituvaa toimintaa heidän omien oikeuksiensa korostamiseksi”.

Psykoanalyysin saamaa hegemonista valta-asemaa osoittaa, että tämä vasemmistolainen psykiatri alkaa puolustaa psykoanalyysia, jota hän katsoo kriitikoiden kohtelevan ”epäoikeudenmukaisesti”. Olli Stålström on kirjoittanut

vihaisia kommentteja marginaaliin: ”Näennäissuvaitsevaisuutta, ”Svenska talande bättre folk”, ”rotta!”. Ullerstam ehdottaa kuitenkin lainuudistuksia ja sairaaksi leimaamisen poistamista, sekä ”homoseksualisteille” valistustoimintaa kerhoista, baareista, julkaisuista ja tapaamispaikoista. Lisäksi hän ehdottaa jopa liikkuvien bordellien perustamista.

Koska Olli Stålström ajatteli, että Claes Anderssonin kanssa voisi ehkä päästä dialogiin, hän liittyi Marraskuun liikkeeseen ja pääsi yhteistyöhön Ilkka Taipaleen ja Claes Anderssonin kanssa. Siitä käynnistyi yhteistyö sairausleiman poistamiseksi. Suurena apuna olivat myös Suomen Mielenterveysseuran (tänään Mieli ry) naispuoliset toiminnanjohtajat Irja Rantanen ja Pirkko Lahti. Nämä saivat kutsuttua Ollin kansainväliseen IAPS Itsemurhien ehkäisyseminaariin vuonna 1977 Finlandia-talossa, jossa ensimmäistä kertaa esitettiin Setan tieteellinen vastalause vanhakantaista Rado-Bieberin psykoanalyttistä dogmaattisuutta kohtaan. Läsnä konferenssissa oli mm. hollantilainen psykoanalyttikko Nico Speijer, jonka raportti oli tärkeä dokumentti saatettaessa seksuaalisia ikärajoja samoiksi homojen ja heteroiden välillä koko Euroopassa.

Ullerstamin teos päättyy pateettiseen ja alentuvaan sympatian osoitukseen: ”Sukupuolisesti poikkeavat ovat liian häpeissään ja syyllisyyden raskauttamia uskaltaakseen esiintyä julkisesti. Aloitteen täytyy tulla toisten taholta”. Suomen eduskunta aloitti kuitenkin rikoslain 20. pykälän kriittisen tarkastelun syksyllä 1968. Samaan aikaan Psyke ry:n ensimmäiset aktivistit aloittelivat (puoli)julkista toimintaansa, ja heitä kävi Helsingissä neuvomassa Hollannin COC:n johtohahmo Benno Premsele

5.4 Cohen, Stephan L (2008) The Gay Liberation Youth Movement in New York

Kuvallinen sosiologinen raportti New Yorkin kaduilla vuosina 1966 ja 1975 toimineista erilaisista seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen nuorisoliikkeistä.

5.5 Teal, Don (1971) The Gay Militants. How Gay Liberation Began in America, 1969–1971

Sosiologinen tutkimus New Yorkin ruohonjuuritason nuorisoliikkeistä 28.-29.6.1969

5.5 Timmons, Stuart (1990) The Trouble With Harry Hay. Founder of the Modern Gay Movement

Vuonna 1914 syntyneen Harry Hayn dramaattinen elämäntarina avoimesti homon ja marxilaisen miehen kokemuksista ja yrityksistä organisoida vastarintaliikettä ja häneen kohdistuneesta syrjinnästä sekä Yhdysvaltain viranomaisien että varovaisten gay liberation -liikkeiden taholta. Hänet häpäistiin 1950-luvun homo- ja kommunistivainoissa ja joutui syrjään.

5.6 D'Emilio, John (1983) Sexual Politics, Sexual Communities. The Making of a Homosexual Minority in the United States 1940–1970.

Columbia Universityssä tehty historian alan väitöskirja liikkeistä ja tapahtumista, jotka johtivat modernin Gay Liberation -liikkeen syntyyn 1970.

5.7. Altman, Dennis (1993/1971) Homosexual Oppression and Liberation.

Vuonna 1993 tehty uusintapainos australialaisen poliittisen historian professorin urauurtavasta teoksesta, johon on lisätty brittiläisen historianprofessorin Jeffrey Weeksin esipuhe. Tämä oli se teos, jonka Setan ensimmäisen varsinaisen hallituksen jäsenet kävivät läpi lukupiirinä vuonna 1974 ja jonka pohjalta tehtiin Setan periaateohjelma, painopisteeltään sensuurilakien ja sairausleimojen poisto.

5.8. Altman, Dennis (1971)

Alkuperäinen Altmanin teoksen se fyysinen kappale, joka käsiteltiin Setan ensimmäisen hallituksen opintopiirissä ja joka on luettu aivan irtolehtipainokseksi alleviivauksin.

5.9 "Before Stonewall. the Making of a Gay and Lesbian Community" LHS videokasetti, 85 min.

5.10 McCaffrey, Joseph (ed.) (1972) The homosexual dialectic. Kokoelma sekä vapautusliikkeiden että niitä vastustavien psykoanalyttikoiden teksteistä ml. Irving Bieber ja Frank Kameny

5.11. Arell, Berndt & Mustola, Kati (toim.) (2006) Tom of Finland. Ennennäkemätöntä – Unforeseen

5.12 Lambda nordica (Nr. 3-4, 1989) populärvetenskaplig tidskrift om homosexualitet. Samasukupuolisia parisuhteita käsittelevä teemanumero.

6. Protestiliikkeiden historiaa vuoden 1974 jälkeen (Seta, Gay Liberation, jne.)

6.1 Parikas, Dodo (1981) Frigörelse. Leva öppet som bög eller lesbisk.

Ruotsin RFSL:n 1970-luvun aktivistien puheenvuoroja.

6.2. Mustola, Kati & Pakkanen, Johanna (toim)(2007) Sateenkaari-Suomi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa.

Vantaan kaupungin toimeksiannosta syntynyt kokoelma historia-artikkeleita. Koska Olli Stålström katsoi, että teos on muuten hyvä, mutta tarkoitushakuisesti vääristelty Setan historian osalta, hän ohjasi kaksi FinnQueerin toimittajaa tekemään opinnäytteet Setan historiasta siten että normaalit tieteellisen tekstin tuottamisen kriteerit täyttyvät. Olli Stålström antoi gradun tekijöille paljon aineistoa ja kävi lukuisia ohjaavia keskusteluja heidän kanssaan, mutta virallinen graduohjaus tuli normaalisti yliopistojen sosiologian laitosten taholta. FinnQueer julkaisee ja jakaa ilmaiseksi nämä opinnäytteet.

Näiden graduntekijöiden, Anssi Pirttijärvi ja Ilse Manner opinnäytteet on julkaistu FinnQueer-verkkolehden pdf -liitteessä vuonna 2011

http://www.finnqueer.net/juttu.cgi?s=340_6_1

Olli Stålström piti parempana olla nostattamatta polemiikkia ja julkista fleimisotaa, vaikka pitikin teosta tarkoitushakuisena historian väärennöksenä. Sen sijaan hän päätti ohjata rehellisin menetelmin tehdyn opinnäytteen samasta teemasta.

6.3 Duberman, Martin (1994) Stonewall.

Tunnetun historioitsijan ja kirjailijan henkilöhaastatteluihin perustuva teos Stonewallin kapinasta vuonna 1969. Kuvitettu ja sujuvasti kirjoitettu taideteos.

6.4 Nissinen, Jussi och Stålström, Olli (2000) SETA- uppkomsten av den finska rörelsen för bögar och lesbiska, dess mål och verksamhet. Teoksessa lambda nordica volym 6, nummer 2–3, 2000

6.5. Mazzarella, Merete (2022) Den violetta timmen. Setan perustajahahmon Martin Schreckin elämä, toiminta ja kuolema hänen siskonsa HY:n kirjallisuuden professorin kuvaamana.

6.6 Merikallio, Katri (2020) Tarja Halonen. Erään aktivistin tarina.

Olli Stålströmille omistettu teos, jossa on kuvia ja tekstejä Tarja Halosen toiminnasta erilaisten vähemmistöjen ihmisoikeuksien puolustajana: Chilen pakolaiset, Suomen romanit, yhteiskunnan syrjään työntämät, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat. Vuonna 1969 Sexpoa perustamassa ollut Tarja Halonen kertoo pärjäämisestään miesten johtamassa kovassa poliittisessa maailmassa. Sivulla 95 Tarja Halonen toteaa: ”Onhan Seta kiistatta eräänlainen menestystarina”.

6.7. Parkkinen, Marja-Leena (2003) Ulos kaapista. Tositarinoita homoseksuaalisuuden kohtaamisesta

Kirjailijan ja kirjastonhoitajan kokoelma esiintulo- ja selviytymistarinoita, valikoima kaunokirjallisuutta sekä sosiologi Kati Mustolan lyhyt homoseksuaalisuuden historiikki sekä yht.tri Olli Stålströmin artikkeli vahingollisista psykoanalyttisistä näennäisselittäjistä.

6.8. Suomi-lehti 3/1988.

Pekka Haaviston päätoimittama kulttuurilehti, jossa on Vesa Lahden kuvallinen artikkeli Olli Stålströmin tiestä teoreettisesta fyysikosta Nokian aluevientipäälliköksi ja siitä Setan ensimmäisen hallituksen jäseneksi 1974 ja tietokirjailijaksi.

6.9. Haavikko, Paavo (2001) Tarja Halosen tarina. Naisen muotokuva politiikan kehityksessä.

6.10. Cant, Bob & Hemmings, Susan (1988) Radical Records. Thirty Years of Lesbian and Gay History

Kokoelma 1980-luvun brittiläisten separatistilesbojen ja homomiesten haastatteluja Margaret Thatcherin aikaisessa autoritaarisessa ilmapiirissä

6.11. Saisio, Pirkko (2003) Punainen erokirja. Tekotaiteellista hömppää ja autofiktiota, joka ratsastaa muiden tekemällä työllä, mutta sisältää vakavia asiavirheitä esimerkiksi Setan perustamisesta ja sen periaateohjelmasta. Alun perin Saisio suunnitteli Olli Stålströmin elämäntarinaa, mutta jätti sen tekemättä. Sivulla 265 on ainoa jäännös Saision tekemistä Ollin haastatteluista:

”Täytyy muistaa, että taistelu on vasta alussa, sanoo pojista se, joka on aina sanonut ja tulee aina sanomaan, että taistelu on vasta alussa, se, joka on James Deanin näköinen ja Nokian insinööri, kunnes on jättävä virkansa ja tekevä väitöskirjan homoseksuaalisuuden sairausluokituksesta”.

6.12. Katainen, Elina ja Kotila, Pirkko (2002) Työväki ja tunteet. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura.

6.13. Hiltunen, Rainer (1996) Virallisesti ventovieraat – samaa sukupuolta olevien parisuhteet lainsäädännössä. Helsinki: Seta-julkaisujen osa 8.

6.14. Isaksson, Eva (1994) Homona ja lesbona Euroopassa. Seta-julkaisuja 4.

Perusteellinen seksuaalipoliittinen matkaopas kaikkiin Euroopan maihin ja kv. instituutioiden toimenpiteisiin.

7. HIV ja AIDS

7.1 Martti Grönfors and Olli Stålström (1987) Power, Prestige, Profit: AIDS and the Oppression of Homosexual People. Aikakauslehdessä Acta Sociologica. Journal of the Skandinavian Sociological Association, vol. 30. no 1, 1987.

7.2. Nikkanen, Hanna, Järvi, Antti (2014) Karanteeni. Kuinka aids tuli Suomeen.

Perusteellisesti dokumentoitu ja hyvään pohjatytöhön tukeutuva kokonaisuus aids-ilmioista ja sen historiasta.

7.3. AIDSIN kasvot. Timpan ja Joken tarina (1992) Aids-tukikeskuksen julkaisusarja N:o 3.

Kuvitettu avoimen omakohtainen päiväkirja miesparista ja hivistä.

7.4. Huotari, Kari (1993) Aids-kysymyksen muotoutuminen kansallisessa kirjoittelussa. Opinnäyte. Lapin yliopisto

7.5. Huotari, Kari (1999) Positiivista elämää. Hiv-tartunnan saaneiden selviytyminen arjessa. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos.

7.6. Stålström, Olli (toim.) (1987) Aids asiallisesti. Helsinki: Gaudeamus.

7.7. Altman, Dennis (1986) AIDS and the new puritanism.

7.8. Stalstrom, Olli (1983) Profiles in courage. Problems of action of the Finnish gay movement in crisis. Kansainvälisen kriminologi- ja sosiologikonferenssin konferenssissa Hyytiälässä pidetty alustus ja avunpyyntö, koska Setaan kohdistuneet iskut olivat ajaneet Setan konkurssiin ja monet homomiehet harhailivat kaduilla itsetuhoisina loppukesästä 1983.

Teoksessa Critique and Dissent (2013) An anthology to mark 40 years of the European Group for the Study of Deviance and Social Control /Ed. by Joanna Gilmore, J.M.Moore and David Scott. Tähän teokseen oli koottu European Groupin 40-vuotisen historian aikana julkaistuista 25 edustavinta.

7.9 lambda nordica, volym 1, nummer 1–2, november 1995
RFSL:n perustama lesbo- ja homotutkimuksen aikakauskirja.

toimittajana Sven-Axel Månsson ja Lena Nilsson-Schönnneson, Stockholms Universitet.

Sisältää kaksi mielenkiintoista artikkelia: Jonas Liliequistin ”Staten och sodomiten. Tystnaden kring homosexuella handlingar i 1600-och 1700-talets Sverige. Kertoo miten Ruotsin lainsäädäntöön tuli vuonna 1608 kuolemanrangaistus samasukupuolisesta seksistä, jota perusteltiin 3. Mooseksen kirjan 20:13 mukaisesti: *”du skall icke liggia när drängar såsom när enno qvinno, ty fet är een styggelse: och the skola båda dödhen dö, deras blod ware ofver them”*. Tämän lainkohdan perusteella tuomittiin vuosina 1730-1732 noin 300 miestä ja nuorukaista, joista noin 70 teloitettiin hakkaamalla pää irti suurella kirveellä.

Sosiologi Benny Henriksson, Göteborg Universitet, kirjoittaa väitöskirjassaan ”Risk factor love” turvallisemman seksin vaikeuksista, koska parisuhteissa elävien ja toisiaan rakastavien miesten suhteessa usein suojaamaton yhdyntä symbolisoi luottamusta ja rakkautta. Siksi rakkaussuhde saattaa olla tartuntariski, ellei voida olla ehdottoman varmoja, ettei toisella osapuolella ole ollut riskiseksiä.

8. Mielenterveysongelmien hoito ja psyykenlääkkeet, mielenterveysyhdistykset

8.1 Vähäkylä, Leena (2004) Mieli keinussa. Tarinoita masennuksesta ja maniasta. Suomen Akatemian tiedottajan ja Mielenterveysyhdistys Helmin jäsenen tietokirja masennuksesta ja maniasta. Avointa ja suoraa puhetta siitä, mitä on olla, kun on kaksisuuntainen mielialahäiriö

8.2 Vähäkylä, Leena (2021) Sairastunut mieli. Kuinka sen kanssa voi elää ja selviytyä. Tietokirjailija on vertaiskirjoittajana koonnut elämäntarinoita, joissa kuntoutujat kertovat sairautsiensa syistä, saamastaan hoidosta ja elämästään oireiden kanssa.

8.3 Huttunen, Matti (2008) Psyykenlääkeopas

Hyvin perusteellinen opas psyykenlääkkeiden vaikutuksista,
haittavaikutuksista sekä varoitukset liika- ja sekakäytön ongelmista.

8.4. Hellman, Ronald E & Drescher, Jack (2004) Handbook of LGBT Issues in Community Mental Health.

8.5. Nermes, Maarit (2013) Miten depressiosta tuli lääketeollisuuden huippubisnestä? Tiukka protestikirja, joka analysoi psykiatrian muuttumista biologiseksi 1990-luvun aikana ja kritisoi suuren lääkevalmistajien vaikutusta masennuksen hoitoon ns. onnellisuuspillereiden avulla.

8.6. Blech, Jörg (2004) Miten meistä tuli potilaita?

Psyykenlääketeollisuuden toimintaa ja valta-asemaa kritisoiva Der Spiegel-lehden tiedetoimittajan bestseller-kirja lääketeollisuuden tauteja lietsovasta vaikutuksesta.

8.7. Beresford, Peter (2010) A straight talking introduction to being a mental health service user.

Kliinisen psykologian professorin katsaus mielenterveysyhdistysten toimintaan.

8.8. Drescher, Jack et al. (2003) Psychotherapy with gay men and lesbians. Contemporary dynamic approaches.

Artikkeleita tukea-antavan psykoterapian ja psykoanalyysin näkökulmasta

8.9. Achté, Kalle – Tamminen, Tapani (toim.) (1993) Depressio ja sen hoito. Recallmed.

Kauhuesimerkki konservatiivisten rottapsykiatrien hienovaraisesta siirtymisestä julman taantumuksellisen psykoanalyysin tarjoamisesta pinnalliseen pilleripsykiatriaan, jossa tyrkytetään monella oppikirjan sivulla SSRI-lääkemainoksia kiiltopaperille painetussa opuksessa.

8.9 Korkeila, Jyrki, Joutsenniemi, Kaisla, Sailas, Eila ja Oksanen, Jorma (toim.) (2011) Irti häpeäleistä. Duodecim.

Toimittajat olivat Suomen mielenterveysalan johtavia professoreita, joiden kanssa olin läheisessä ammatillisessa kontaktissa ollessani Mielenterveysyhdistys Helmin puheenjohtaja ja tutkija vuosina 2012–2014. Teos on hyvä esimerkki sovinnollisesta

ja myönteisestä yhteistyöstä eri hoitotahojen (psykiatriset sairaalat, terapeutit, koulukunnat, mielenterveysyhdistykset, kuntoutujien omaisten järjestöt, THL) kesken.

8.10 Keltikangas-Järvinen, Liisa (2010) Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot.

Oli HY psykologian professori ja tietokirjailija niinä vuosina, jolloin Seta protestoi uskonnollisen eheytyслиikkeen Aslanin ja NARTH:in pyrkimystä tulla HY psykologian laitokselle luennoimaan homoudesta häiriintyneisyyden muotona, joka kuitenkin voidaan eheyttää psykoanalyysin avulla. Kävin muutaman kerran yksin ja myös Jussi Nissisen kanssa esittämässä vastalauseita sen vuoksi, että hänen johtamansa laitoksen yksi professori oli laitoksensa nimissä ylistänyt eheytyслиike Aslanin perusteista Syntyjä syviä (1995) ja toinen professori, R. Olavi Viitamäki, jota kutsuttiin ”kuutionmuotoiseksi professoriksi” kirjoitti hyvin ilkeitä psykoanalyttisiä artikkeleita psykologian oppikirjoihin siitä, miten perverssejä homot ovat, mutta samalla kävi Helsingin puistoissa ja vessoissa aggressiivisesti iskemään homomiehiä. Hän oli erityisen kiihkeästi minun kimpussani ja houkutteli minua ravintolaan. Suostuin yhden kerran istumaan Adlonissa hänen pöydässään tehtyäni selväksi, etten missään olosuhteissa mene sänkyyn hänen kanssaan.

Kerran kun olin toimittamassa Rakkauden monet kasvot (1984) -teosta yhdessä Christer Kihlmanin kanssa, Christer kutsui minut luokseen illanistujaisiin, johon tuli tusinan verran keski-ikäisiä ja vanhoja kaapissa olevia ylemmän luokan hinttejä, heidän joukossaan R.Olavi Viitamäki. Minua inhotti hyvin paljon sen tilanteen kaksinaismoraali, teeskentely, ja peitellyt lähentely-yritykset.

8.11 Stenius, Viveca (2019) Den omöjliga patienten. En berättelse från psykiatrins närhistoria.

Ruotsinkielisen mielenterveysyhdistys Sympati’n puheenjohtajana toimineen aktivistin kriittinen teos mielenterveyskentän ongelmista ja psykiatrien asenneongelmista. Stenius teki yhteistyötä Olli Stålströmin kanssa, kun Olli oli Mielenterveysyhdistys Helmin puheenjohtajana. He kävivät molemmat puhumassa jopa Auroran sairaalan psykiatrisella osastolla sen ylilääkärin Jorma Oksasen kutsumana ja aktivoimassa Auroran potilaita tulemaan Helmin jäseniksi ”half-way house” -periaatteella. Tämä tarkoittaa että, että psykiatrisessa sairaalassa eri syistä

potilaina olleet henkilöt harjoittelivat siviiliin siirtymistä ja itsenäistä asumista vierailemalla Helmissä esimerkiksi ruokailemassa ja harjoittelemalla kansalaistaitoja Helmin palveluohjaajien opastuksella sekä yhteiskunnallisissa keskustelutilaisuuksissa. Tässä vaiheessa (2010 ->) kaikki osapuolet olivat innostuneita yhteistyöstä, jonka tavoite oli ehkäistä laitostumista ja aktivoida entisiä potilaita omatoimisuuteen. Arto Mansikkavuoren ollessa Helmin toiminnanjohtaja Helmi liittyi sekä kansainvälisiin mielenterveys-liikkeisiin (ENUSP) että suomalaiseen Mielenterveysfoorumiin, jossa sekä kuntoutujajärjestöt että hoitotahot toimivat yhdenvertaisina. Helmi järjesti muutamia näyttäviä ja reippaita julkisiakin operaatioita. Helmin hallituksen jäsenet osallistuivat Helsingin Terveyskeskus -tahon kanssa yhteisiin palavereihin suunniteltaessa psykiatrisen ja sosiaalihoidon yhdistämistä ”yhden luukun periaatteeksi”. Näkyvin operaatio oli ravintola Kaisaniemessä järjestetty avoin juhlatapahtuma, johon kutsuttiin Helmin jäsenkuntaa sekä muita mielenterveysyhdistyksiä (esimerkiksi Suomen Skitsofreniayhdistys, Sympati, Karvinen jne.)

9. Poliittinen historia, filosofia, kommunismi, fasismi, sensuuri, väkivalta, erilliskulttuurit, Tom of Finland

9.1. Service, Robert (suomentanut Arto Häilä) (2000) Lenin. Helsinki: WSOY.

Uusimpaan tutkimukseen perustuva tutkimus, kuvitettu kokonaishistoria Leninin lapsuudesta, nuoruudesta, toiminnasta ja politiikasta. Luo karkean ja raa'an kuvan Leninin toiminnasta: hän ryösti pankkeja ja vaati kulakkeja julkisesti hirtettäväksi suuren väkijoukon nähden.

9.2 Blinnikka, Aulis (1969) Valvontakomission aika. Porvoo: WSOY.

Poliittinen kuri ja väkivalta heti sodan jälkeen 1944.

9.3 Tikka, Marko, Arponen, Antti (1999) Koston kevät. Lappeenrannan teloitukset 1918,

9.4 Hankamäki, Jukka (2015) Enkelirakkaus. Filosofia ja uskonto homoseksuaalisuutena.

Itse homoseksuaalisen tutkijan omakustanne, jossa hän esittää kovaa kritiikkiä Setaa kohtaan, koska se on ajautunut ”lesbojen, feministien ja transgenderistien käsiin”. Kirjoittaja väitti Hitlerin olleen homo, joka ei saanut toteuttaa omaa homouttaan, vaan torjui ja tukahdutti homoutensa. Hänen raivonsa ja suuttumuksensa juutalaisia kohtaan olikin pohjimmiltaan vihaa, jonka oikea kohde olisi ollut heteroseksuaalinen valtakulttuuri. Hankamäki on ollut valittuna Perussuomalaisten filosofiksi.

9.5 Krekola, Joni (2012) Maailma kylässä 1962. Helsingin nuorisofestivaali.

Sosiologis-historiallinen raportti Helsingin nuorisofestivaaleista 25.-30.8.1962. Traumaattinen muisto Olli Stålströmin elämässä. Olin valmistellut Norssin luokkatoverieni kanssa hajupommin tuomista Kulttuuritalon juhlasaliin, jossa olisimme käynnistäneet sen radiolähettimen avulla. Tarkoituksena oli levittää metyyliimerkaptaania juhlasaliin, mikä on pahanhajuinen kaasu. Taustana oli luokkatoverieni ahdistus sen takia, että Neuvostoliitto oli edellisen vuoden syksynä räjäyttänyt Novaja Zemljalla ison ydinlatauksen, joka oli 400 kertaa voimakkaampi kuin Hiroshiman tuhonnut pommi. Kävin amerikkalaisen rakkaani kanssa tutustumassa CIA:n kustantamaan vastafestivaalilaivaan (Mathilde), joka oli ankkuroitu Eteläsatamaan, samaan kohtaan, josta aikoinaan vietiin pidätettyjä punakaartilaisia teloitettaviksi Suomenlinnaan vuonna 1918.

9.6 Nitovuori, Bjarne (2013) Barrikadimaisteri. Pentti Järvinen ja 1960-luvun marssijat.

Kauhukuva Olli Stålströmin nuoruudesta. Pentti Järvinen oli melko tunnettu puoliavoin homomies, joka pyöri Helsingin homopiireissä 1960-luvulla. Kesän 1962 nuorisofestivaaleilla Järvinen demonisoi minut koska liikuin amerikanenglantia puhuvan rakkaani kanssa nuorisofestivaalien vastafestivaalitapahtumassa Mathilde-laivalla ja syytti meitä fasisteiksi.

9.7. Tolokonnikova, Nadja (2018) Pussy Riotin opas aktivismiin Putinin hallintoa vastaan.

9.8. Hooven, Valentine, F III (1992) Tom of Finland. Elämäkerta. Suomentanut Eeva-Liisa Jaakkola). Tekijän ja ToF-säätiön johtajan Durk Dehmerin omistuksella signeerattu kuvitettu teos Touko Laaksosen (1920–1991) elämästä sodan aikana Helsingin ilmatorjunnassa ja sodan jälkeen eroottisten kuvien piirtäjänä. Tom of Finlandista on tehty elokuva vuonna 1991 (ohjannut Ilppo Pohjola) sekä myöhemmin Dome Karukoski (2017), pääosassa Pekka Strang.

9.9. Marxilais-leniniläisen filosofian perusteet (1980) Moskova.

Tiukan ylösnapitettu sosiologinen ja historiallinen marxismi-leninisin oppikirja. Mielenkiintoista tämän päivän politiikan tietäen on se, että siinä marxilaisuus kuvataan taisteluhenkiseksi ateismiksi ja luvataan, että kommunistinen yhteiskunta vapauttaa ihmiset ainiaaksi uskonnollisesta maailmankatsomuksesta (sivu 437). Näin ei selvästikään ole tapahtunut patriarkka Kirillin/presidentti Putinin valtakaudella.

9.10 Kalha, Harri (2012) Tom of Finland. Taidetta seksin vuoksi.

9.11 Courtois, Stéphane et al. (1997) Le livre noir du communisme. Crimes, terreur, répression. (Kommunismien musta kirja, rikokset, terrori ja sorto).

1000-sivuinen kuvallinen tiiliskivi siitä, miten marxismi-leninismi muuttui käytännössä julmaksi diktatuuriksi ja sortovallaksi, jonka nimissä murhattiin ja kidutettiin kymmeniä miljoonia ihmisiä Neuvostoliitossa, Kiinassa, Pohjois-Koreassa ja Kamputseassa.

Sisältää karseita kuvia ja kuvauksia massamurhista Neuvostoliitossa, Vinnitsassa (Ukraina), Katynissa (Puola), Kiinassa (Tian an menin aukio), Budapestissa (1956), Itä-Berliinissä (1951), Prahassa (1986) sekä Karjalan metsissä (1937–1939).

Sisältövaroitusta: sisältää kuvia kidutetuista ja julmalla tavalla tapetuista ihmisistä.

9.12 Plant, Raymond (2000) Hegel. Otavan filosofia-sarjan kirjanen, jossa esitetään tiivis yhteenveto Hegelin (1770–1831) filosofiasta. Hegelin filosofiasta (dialektiikka) saivat vaikutteita sekä oikeisto- että vasemmistofilosofit.

9.13. Monk, Raymond (1997) Russell. Otavan filosofia-sarjan kirjanen, jossa esitetään tiivis yhteenveto matemaatikko, filosofi, historioitsija ja seksuaaliuudistaja Bertrand Russellin tuotantoon (josta tuli yksi Olli Stålströmin varhaisista esikuvista).

9.14 Uusi testamentti. Stadin slangilla. Gummerus. (2001)

9.15 Tiililä, Osmo (1943) Tuhatvuotinen valtakunta. Uskonnonhistorian ja kristillisen opinkehityksen valossa.

9.16. Tiililä, Osmo (1963) Jumalan kansan heikkous ja väkevyys. Pamfletti.

9.17. Stenlund, Mari (2018) Vapaa mieli. Uskonnon- ja mielipiteenvapaus mielenterveyden järkkyyssä.

Teologian alan väitöskirja, jossa käydään läpi psykoosin ja kristillisen uskon muotoja ja varoitetaan leimaamasta uskontoa illuusioksi, kuten Freud ja Marx ovat tehneet.

9.18 Isherwood, Christopher (1976/1939) Cabaret. Jäähyväiset Berliinille. WSOY.

Etevä romaanikirjailija kuvaa nousevan natsilaisuuden huuman ja suggestion, reteän ilonpidon ja pinnan alla kytevän pelon. Kuvaa kolmikymmenluvun elämänmuodin, ajan ja aikakauden, joka pian on hukkuva sotaan.

10 Empiiriset tutkimukset seksuaalivähemmistöistä

10.1. Lehtonen, Jukka & Mustola, Kati (toim.) (2004) ”Eihän heterotkaan

kerro...” Seksuaalisuuden ja sukupuolen rajankäyntiä työelämässä.
Työministeriön tutkimukset ja selvitykset 2/04.

10.2 Bell, Alan P. / Weinberg, Martin S. (1978) *Homosexualities. A study of diversity among men and women*. Kinsey-instituutin laaja, toista tuhatta lesboa ja homomiestä käsittävä elämäntapatutkimus.

10.3 West, D.J (1977) *Homosexuality re-examined*
Aikaisemmin psykoanalyttistä sairausteoriaa tarjonneen, itse kaappihomon psykologin perusteellinen kokonaisselvitys tieteellisen tutkimuksen nykytilasta, sisältäen pahoittelut siitä, että tekijä on aikaisemmin vedonnut potilasotoksiin.

10.4 Tapio Turpeinen (toim.) (1991) *Suomalaisen seksuaalikirjallisuuden bibliografia 1549–1989*

Kellokosken sairaalassa tehty Ilkka Taipaleen aloitteesta tehty seksuaalikirjallisuuden bibliografia, joka kattaa sekä tieteellisen, että yleistajuisen ja Setan kirjallisuuden. Tapio Turpeinen teki äärimmäisen perusteellista työtä ja kävi läpi kaikki Suomessa tehdyt tieteelliset kirjat ja artikkelit, tietosanakirjat, aikakauslehdet, järjestölehdet, opiskelijalehdet, Olli Stålströmin artikkeleihin on viitattu n. 26 sivulla, yhteensä noin 100 juttua ennen vuotta 1991.

11 Queer-tutkimus, sukupuolen moninaisuus, trans

11.1 Foucault, Michel (2010) *Seksuaalisuuden historia*. Gaudeamus: Helsinki

11.2 Rydström, Jens and Mustola, Kati (2007) *Criminally Queer. Homosexuality and Criminal Law in Scandinavia 1842–1999*.

11.3 Sipilä, Petri 1998 *Sukupuolitettu ihminen – kokonainen etiikka*.

11.4 Aarnipuu, Tiia (2008) *Trans. Sukupuolen muunnelmia*.

11.5 Kilpiä, Juha (2015) Nimestä minut tunnet. Olli Stålströmille signeerattu seksuaalipedagogi Juha Kilpiän lämmin, sensitiivinen tietokirja transsukupuolisuudesta, sukupuolen korjausprosessista. Sisältää sanaston vieraista termeistä.

11.6 Hyypä, Markku T. (1995) Sukupuolten kirjo. Filosofin, tutkijan ja akateemisen sairaalan ylilääkärin kannanotto tieteellisten tutkimusten perusteella aivotutkimuksen seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen ilmaisun muotoihin.

11.7 Alanko, Katarina (2010) Childhood Gender Atypical Behavior and Adult Same-Sex Sexuality. Genetic and Environmental Influences and Associations with Recalled Parent-Child Relationships and Current Psychiatric Symptoms.

Åbo Akademin psykologian laitoksella tarkastettu väitöskirja.

11.8 Aarnipuu, Tiia (2010) Sinivalkoisissa höyhenissä. Suomalainen drag.

11.9. Signorile, Michelangelo (1993) Queer in America. Tunnetun journalistin teos gay-aktivismista Aids-kriisin aikana.

12. Hyvinvointisosiologia, sosiaalipolitiikka, leipäjonot, yksinäisyys

12.1. Saari, Juho (2015) Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla.

12.2. Juntunen, Elina, Grönlund, Henrietta, Hiilamo, Heikki (2006) Viimeisellä luukulla. Tutkimus viimesijaisen sosiaaliturvan aukoista ja diakoniatyön kohdentumisesta

12.3. Saari, Juho, Taipale, Sakari ja Kainulainen, Sakari (toim) Hyvinvointivaltion moderneja klassikoita. Diakonia-ammattikorkeakoulu

12.4. Ohisalo, Maria & Saari, Juho (2014) Ruoka-apu 2010-luvun Suomessa. Tutkimus leipäjonojen asiakkaista ja niihin kohdistuneista kielteisistä asenteista.

12.5. Saari, Juho (2009) Yksinäisten yhteiskunta.

Itä-Suomen yliopiston Kuopion kampuksen hyvinvointisosiologian professorin tutkimus yksinäisyyden syistä ja vaikutuksesta. Hänen lopputönsä on tärkeä. Vaikka valtaosa suomalaisista on oman ilmoituksensa mukaan tyytyväinen sosiaalisiin suhteisiinsa, ylistyslaulu kertoo myös ”tyytyväisen enemmistön diktatuurista”. Se ei kiinnitä huomiota sen paremmin onnellisuuden hajontaan kuin viimeiseen viidennekseen, jotka eivät jaa väestön valtaosan kokemaa onnellisuutta.

12.6. Saari, Juho (2012) Onnellisuuspolitiikka. Kohti sosiaalisesti kestävää Suomea.

13. Kinsey ja yleisyystutkimukset

13.1. Jones, James H. (1997) Alfred C. Kinsey. A public/private life.

Houstonin yliopiston historian professori, joka on tehnyt väitöskirjansa Indiana Universityssä Kinseyn elämäntyöstä.

Mielenkiintoinen, lähes 1000-sivuinen tiiliskivi, jossa akateeminen historioitsija kertoo pienintäkin yksityiskohtaa myöten Kinseyn toiminnasta ja ongelmista, joihin hän joutui USA:n puritaanisessa ilmapiirissä McCarthyismin aikana. Kirjoittaja on taitavasti ujuttanut yksityiskohtien sekaan suuren määrän moralisointia ja ad hominem -sensaatioita. Kirjan kansilehdellä jo vedotaan uskonnolliseen saarnaajaan Billy Grahamiin, jonka mukaan on ”mahdotonta arvioida Kinseyn tuhoisaa vaikutusta Amerikan moraaliseen rappioon”. Jo kirjan alkulehdillä hän ilmoittaa Kinseyn olevan homo ja masokisti, vaikka myös kertoo Kinseyn olleen naimisissa naisen kanssa. Kinseyn harjoittamaa masturbaatiota käsitellään perusteellisesti, miten hän rukoili Jumalaa päästäkseen eroon siitä paheesta. Kinseytä luonnehditaan myös kateelliseksi ja kiihkomieliseksi tieteentekijäksi, jolle tieteen tekeminen muistutti uskonnollista kiihkoa. Kirjoittaja väittää Kinseyn olleen kykenemätön seksuaalisuuteen vaimonsa Claran kanssa. Kirjoittajan mukaan Kinsey muutti luokkahuoneensa sotatantereeksi hyökätäkseen perimmäistä moraalia vastaan. Jones kertoo Kinseyn tehneen lähes 1000 haastattelua alempien luokkien ihmisistä, huumeriippuvista, miesprostituoiduista, uhkapelureista, sutenööreistä jne. Jones väittää

Kinseyn olleen huono tilastotieteilijä, jonka ymmärrys psykoanalyttisistä tosiasioista oli heikko. Jones kuvaa Kinseyn olleen hyvin herkkähiipiäinen ja joutuneen raivon valtaan kaikista negatiivisista arvioista. Erityisesti psykoanalyttikko Kubie hyökkäsi Kinseytä vastaan ja yritti saada Rockefeller Foundationin peruuttamaan rahoituksensa. Psykoanalyttikot painostivat Kinseytä jatkuvasti ja julkisesti, niin että tämän terveys alkoi horjua. Kinsey joutui FBI:n kuulusteluihin ja senaattori McCarthyn vuonna 1950 kärjistyneen homo- ja kommunistivainon kohteeksi. Kinseyn julkaistua naisten seksuaalisuutta koskevan tutkimuksensa 1953, psykoanalyttikot alkoivat huutaa yhtä kiihkeästi kuin viisi vuotta aikaisemmin. Piispat ja evankelikaaliset hyökkäsivät Kinseyn kimppuun. Kinseytä alettiin myös leimata kommunistiksi, joka hyökkää maan nuorisoa vastaan. Jatkuvat hyökkäykset saivat Kinseyn menettämään tutkimusrahoituksensa vuonna 1954, josta seurasi jyrkkä ammatillinen ja terveydellinen alamäki verenpaineen ja sydänongelmien vuoksi. Hän kuoli vuonna 1956 62 vuoden ikäisenä. Vaikka hän oli ajautunut itsetuhoon, Jonesin mukaan hän onnistui tuomaan intiimit asiat julkiseen keskusteluun.

12.2 Kinsey. Public and Private (2004)

Kuvitettu historiateos sekä Bill Condonin tekemä Kinsey-elokuvan käsikirjoitus, jossa on vähemmän painoa juoruilla ja ad hominemilla kuin Jonesin kirjassa. Kinseytä esitti Liam Neeson.

14. Emansipaatio, naistutkimus, filosofia,

14.1. Tynkkynen, Oras (2013) Pieni maailmanpelastusopas.

14.2. Frankl, Viktor E. (1982) Olemisen tarkoitus.

Keskitysleiriltä hengissä selvinneen psykoanalyttisen fanaatikon setämäistä lässytystä onaniaa vastaan.

14.3. Isaksson, Eva (1988) Hän Lottansa vei mukanaan.

Naisten toimintaa rauhan puolesta sotaoloissa.

14.4 Beauvoir, Simone de (1997/1949) *The Second sex*.

Uuden ajan naisemansipaation perusteos

14.5 Obama, Barack (2007) *Dreams from my father*.

Afrikkalais-amerikkalaisen demokraattipoliitikon omaelämäkerta.

14.6 Suoranta, Juha (2017) C. Wright Millsin sosiologinen elämä.

Kantaa ottavan vasemmistolaisen sosiologin elämäkerta.

15. Omia ja läheisten työtoverien tutkimuskirjoja, naistutkimuksen eri muodot, senioritutkimus

Säilytän itselläni kaksoiskappaleet kaikkein tärkeimmistä tuotoksista, joissa olen itse ollut mukana, mutta lahjoitan myös Työväen kirjastolle seuraavat:

15.1. Sievers, Kai ja Stålström, Olli (1984) *Rakkauden monet kasvot*. Homoseksuaalisesta rakkaudesta, ihmisoikeuksista ja vapautumisesta (Weilin + Göös).

Ensimmäinen suomalainen perusteos, johon saatiin kirjoittajiksi 21 johtavaa sosiologia, psykiatria, naistutkijaa, teologia, kulttuurintutkijaa ja kirjailijaa. Tuotti kaikkiaan toista sataa asiallista ja myönteistä artikkelia ammatti- ja yleislehdissä, sekä tusinan verran raivokkaita vastalauseita vanhan koulun psykoanalyttikkojen ja teologien taholta.

15.2. Lehtonen, Jukka, Nissinen, Jussi ja Socada, Maria (toim.) (1997). *Hetero-olettamuksesta moninaisuuteen* Helsinki: Edita.

Parin kymmenen itse naisliikkeestä, Kristiina-instituutista tai Setasta aloittaneen tutkijan artikkelikokoelma, uusimman akateemisen tutkimuksen piiristä.

15.3. Juvonen, Tuula (2015) Kaapista kaapin päälle. Homoseksuaaliset ihmiset ja heidän oikeutensa edustuksellisessa politiikassa. Tampere: Vastapaino.

Lähes 500-sivuinen tiiliskivi sukupuolen ja seksuaalisuuden kysymyksiin perehtyneen akatemiaturkijan vertaileva tutkimus Suomen ja Saksan lesbo- ja homopolitiikasta akateemisessa tutkimuksessa ja kansanedustuslaitoksissa.

15.4. Groteski N:o 2/2012. Helsingin yliopiston viestinnän opiskelijoiden lehden teemanumero, johon on haastateltu mm. 1940-luvulla syntyneiden Olli Stålströmin ja Veli Hyvärisen kokemuksia kaksoiselämästään 1950- ja 60-luvun Helsingin puistoissa ja pisoaareissa sekä miten he saivat rohkeutta ryhtyä julkiseen toimintaan, Olli Setan periaateohjelman kokoajana ja Veli Psyken pitkäaikaisena puheenjohtajana.

15.5. Vilkkä, Hanna (2010) Martti Grönforsin opintoryhmästä aloittanut sosiologi on kirjoittanut yhteenvedon sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuudesta sekä tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen kohtaamisen mahdollisuudesta sosiaali- ja terveysalojen ammattilaisille ja oppikirjaksi korkeakouluihin ja yliopistoihin. Nimiölehdellä on Olli Stålströmille kiitos käsikirjoituksen kommentoimisesta.

15.6. Kotro, Arno T. ja Sepponen, Hannu (toim.) (2007) Mies vailla tasa-arvoa. Helsinki: Tammi.

Yhteensä 26 miespuolisen filosofin, psykiatrin ja tutkijan artikkeleista koostuva teos, jossa pyritään rauhallisesti ja asiallisesti osoittamaan eräiden varhaisten feministien ylilyöntejä ongelmallisina ja kehoitetaan mieluummin yhteistyöhön tasa-arvofeministien ja postmodernien feministien kanssa ja jotta nähtäisiin, että monilla elämänalueilla miehet ovat naisia huonommassa asemassa.

Tämä on mm. Olli Stålströmin ajattelutapa, jonka takia hän on liittynyt Miehet ry:n jäseneksi, joka määrittelee itsensä ”feministiseksi miesliikkeeksi”. Olli Stålström on pitkään tehnyt yhteistyötä Miehet ry:n tutkijan Touko Niinimäen kanssa (<https://www.linkedin.com/in/touko-niinim%C3%A4ki-245111143/?originalSubdomain=fi>) edistämällä sekä suomen- että ruotsinkielisten ikäihmisten yhdenvertaisuutta Helsingin alueen seniorikeskuksissa.

15.7. Lehtonen, Jukka (toim.) (2002) Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt työelämässä. STAKES.

Sosiaaliministeri Vappu Taipaleen esipuheella varustettu kokoelma nais- ja miessosiologien, juristien, teologien ja ay-liikkeen ihmisten tutkimukseen perustuvia artikkeleita, jotka antavat välineitä muuttaa syrjiviä työelämän rakenteita ja käytäntöjä.

MYRKKYKAAPPI

Setan sisäisiin ja ulkonaisiin kiistoihin liittyvää dokumenttiaineistoa. Olen ryhmitellyt aineiston seuraaviin viiteen mappiin, jotka sisältävät pääasiassa hallituksen pöytäkirjoja ja/tai Setan toimintaan liittyneitä kirjelmiä ja lausuntoja.

Mappi 1. Psykoanalyysioikeudenkäynti Olli Stålströmin väitöskirjan takia 3.12.1999.

Sisältää kaiken Tampereen käräjäoikeudessa asianajaja Matti Wuoren avustuksella tapahtuneen kirjeenvaihdon ja juridiset lausunnot sekä todisteluaineiston. Kihlakunnansyyttäjä Leena Koivuniemi nosti Suomen Psykoanalyttisen Yhdistyksen jäsenen, Kaija Eerolan toimeksiannosta syytteen, koska Stålström oli homoseksuaalisuuden sairausleiman loppua käsitelleen väitöskirjansa ensimmäisen painoksen alaviitteessä käyttänyt kantajasta nimitystä asiantuntija lainausmerkeissä ("asiantuntija") osoitettuaan yhdessä USA:n psykoanalyttikkoyhdistyksen johtavien tutkijoiden kanssa, että Yhdysvaltain psykiatriyhdistys APA oli

luopunut sairausleimasta vuonna 1974 ja että myös psykoanalyttisten järjestöjen ja teoreetikoiden parissa on suurimmaksi osaksi luovuttu nimittämistä samansukupuolista seksuaalitoimintaa sairaudeksi tai häiriöksi.

Avoin vain tutkijoille arkiston henkilökunnan valvonnassa, sillä sisältö saattaa aiheuttaa mainehaittaa joillekin nykypäivän johtaville psykoanalytikoille.

Mappi 2. Setan historian ensimmäisinä vuosina käyty ns. pornosota.

Muotoillessani vuosina 1974–76 Setan periaateohjelmaa, Setan sisällä käytiin kiihvasta sotaa siitä, minkä julkisten tiedotuskanavien kautta pääasiassa vaikutettaisiin julkisiin asenteisiin. Toisella puolella, johon silloin kuului niin sanottu lehtiryhmä (esimerkiksi Vesa Tapio Valo, Olli Stålström, Kimmo Kahra), joiden mielestä tärkein kanava on suuret

päivälehdet, Yleisradion julkiset palvelut sekä erilaiset ammattilehdet (esimerkiksi Psykologia, Lääkärilehti jne.). Vastapuoli ryhtyi suoraan toimintaan pyrkiäkseen vaikuttamaan miestenlehtien ja sensaatiolehtien (Ratto, Kalle, Jallu) kautta, koska niissä muutenkin herkuteltiin seksillä. Tämä vastakkainasettelu ajautui niin jyrkäksi, että Setassa vallitse tosiasiallinen sisällissota sen ensimmäisten viiden vuoden aikana. Tämä uhkasi hajottaa Setan kokonaan, jonka vuoksi avuksi pyydettiin kolme ulkopuolista juristia tai tutkijaa, jotka olivat erikoistuneet sovitteluun: Yleisradion Bo Ahlfors (1979–1980), juristi Leo Hertzberg (1980–81) sekä juristi Tarja Halonen (1981–82). Nämä toimivat muodollisina puheenjohtajina ja pitivät yhteyksiä eduskuntaan ja lääkintäviranomaisiin, koska heillä oli ammatillista kokemusta,

vaikka eivät itse kuuluneetkaan seksuaalivähemmistöön.

Varsinaisen järjestötoiminnan pyörittämisen hoitivat itse lesbot ja homot aktivistit (mm. Raimo Nordfors, Eva Isaksson, Marita Kuokkanen). Sisällissota on perusteellisesti dokumentoitu ja historioitsijoiden saavutettavissa arkiston henkilökunnan valvonnassa.

Mappi 3. Rakkauden monet kasvot (1984) -kirjan linjasta käydyt taistot

Mappi sisältää teoksen Rakkauden monet kasvot-teokset kommentoidun käsikirjoituksen sekä kirjan sisältöä koskevat linjariidat, jotka viivästyttivät kirjaa vuosilla. Kirjan toinen toimittaja Olli Stålström joutui erilaisten tahojen hampaisiin, koska hän pyrki lähestymään teologeja ja psykoanalytikoita saadakseen nämä puolelleen. Joissakin

kysymyksissä hän epäonnistui surkeasti, joissakin taas onnistui. Vakavin kriisi oli suhteessa sen ajan johtaviin psykoanalytikkoihin. Olli Stålström kävi vuoden pituisen neuvottelun psykoanalytikko Yrjö O. Alasen kanssa siitä, voisiko hän tarkastella kriittisesti miksi psykoanalyysi oli dogmatisoitunut naisia mitätöiväksi syrjäntäideologiaksi. Kovin vääntö käytiin silloisten johtavien miespsykoanalytikoiden dogmista, jonka mukaan naisesta tulee lesbo koska hän haluaa peniksen. Stålström yritti saada psykoanalytikko Alasta suhtautumaan itsekriittisesti tähän psykoanalyttiseen dogmiin. Alasen pysyi hyvin jyrkkänä kannassaan, ilmoitti että se on psykoanalyttisen tieteen löytämä totuus ja että Weilin & Göös on ”hänen kustantajansa”. Stålström, jonka aloitteesta kirjaidea oli syntynyt, totesi että hänen ideoimaansa kirjaan ei tule

tuollaisia lesboteorioita. Yrjö O. Alanen sai potkut kirjoittajien joukosta. Stålström etsi monta vuotta itse lesbolaista kirjoittajaa, joka olisi kyennyt seuraamaan silloin psykoanalyysin kentällä käytyä voimakasta mielipiteenvaihtoa. Kirjoittajaksi saatiin lopulta Kersti Juva, joka oli hyvin perehtynyt myös psykoanalyttiseen sairausteoriaan.

Olli Stålströmillä ei siinä vaiheessa ollut mitään muodollista arvovaltaa, koska hän oli vain teoreettisen fysiikan diplomi-insinööri ja Setan aktivisti. Hän oli pyytänyt kanssatoimittajaksi kansanterveystieteen professori Kai Sieversin, joka oli Elina Haavio-Mannilan kanssa tehnyt empiiristä tutkimusta lesbojen ja homojen asemasta Suomessa. Heidän julkilausumansa periaate oli, että kirjoittajiksi olisi hyvä saada itsekin

seksuaalivähemmistöihin kuuluvia henkilöitä, joilla on vankka asiantuntemus ja että pääsääntöisesti naiset kirjoittaisivat naisten elämästä ja miehet miesten elämästä. Tämä onnistui vain osittain. Kirjoittajiksi ja kirjan taustalla olleen sosiologisen tutkimuksen tekijöiksi oli rekrytoitu kaikkiaan yli 30 naista ja miestä. Kirjan valmistelun aikaan 1970- ja 80-luvuilla oli juuri päästy eroon kriminalisoinnista ja sairausleimasta. Sen sijaan vallitsi suuri erimielisyys suurista linjoista esimerkiksi suhteessa naisten asemaan, feministisiin teorioihin, samasukupuolisiin parisuhteisiin, kirkkoon, teologiaan, eheytyksliikkeisiin sekä uusiin emansipatorisiin tutkimusotteisiin.

Koska Olli Stålström oli ollut aloitteellinen, häneen kohdistui myös paljon ideologista kritiikkiä. Äärivasemmalta hänen

vastustamiseksi syntyi Kriittinen seksuaalipolitiikka-lehti Veli-Pekka Hämäläisen toimesta. Jorma Hentilä on tehnyt kattavan selostuksen tästä kritiikistä, joka kohdistui pääasiassa Max Randiin ja Olli Stålströmiin, joiden toimintaa yritettiin vahingoittaa erilaisten disinformaatiokampanjoiden kautta. Lähettämällä harhaanjohtavaa tietoa ministeri Vappu Taipaleelle hänet yritettiin saada torpedoimaan tutkimus ja kirja. (Hentilä, Jorma – Pöppönen, Hannu (1997) Max Rand – syntynyt eurooppalaiseksi.

Koska Stålström oli ollut aktiivinen kristinuskon nimissä toimivia eheytyслиikkeitä ja psykoanalyttisiä virtauksia kohtaan, häneen kohdistui julkista, voimakasta kritiikkiä ns. eheytyслиikkeen (Aslan) taholta. Stålström pyrki suhtautumaan avoimin mielin ja kunnioittavasti erilaisiin teologisista

argumenteista nouseviin kantoihin sen perusteella, miten hyvin ne pitivät paikkaansa empiirisen todellisuuden kanssa. Siksi hän halusi ottaa kirjaan kirjoittajiksi kristillisyydestä kirjoittaneet ihmiset (Ritva Kurki, Martti Lindqvist, katolinen isä Carlos Spoor, sekä Kersti Juva).

Koska Stålström oli suhtautunut vakavasti ja kunnioittavasti sukupuolten tasavertaisuuteen ja opiskellut mm. Kristiina-instituutin naistutkimuskursseilla, hän teki kaikkensa saadakseen mahdollisimman korkeatasoiset ja asiansa tuntevat nais/lesbokirjoittajat mukaan RMK-tutkimuksen ja kirjan tuottamiseen. Tämä ei aina onnistunut kivuttomasti, koska 1980-luvun alussa ei Suomessa ollut moniakaan asiaan syvästi perehtyneitä nais/lesbotutkijoita, jotka olisivat olleet yhteistyöhaluisia. Siksi oli pakko ottaa

mukaan joitakin separatistilesbofeministejä, jotka suhtautuivat vihamielisesti yhteistoimintaan homomiesten kanssa. He aloittivat valtataistelun kirjan ja tutkimuksen toimittajia ja kirjoittajia vastaan ja ryhtyivät esittämään uhkavaatimuksia saadakseen itselleen etuja ja lisää rahaa.

He onnistuivat käyttämään miesten työpanosta hyväkseen siten, että he saivat ”kiltteydestä kipeän” Stålströmin tekemään käytännön työt samalla kun he syyttivät miehiä vallanhalusta ja autoritaarisuudesta. Stålström oli huolissaan siitä, että jos hän ei anna periksi separatistifeministien vaatimuksille, he kieltäytyvät kaikesta yhteistyöstä. Naiivina ja kokemattomana

Stålström halusi miellyttää kilpailijoita, ettei häntä vahingossakaan olisi voitu syyttää naisten syrjinnästä. Samaan aikaan kun Stålström puursi niska limassa valtakunnanlaajuisen tutkimuksen parissa, kilpailijat rakensivat omia lesbotutkimusverkostojaan.

Lopputuloksena oli, että tutkimus, joka oli syntynyt Stålströmin työsuunnitelmasta ja hänen tekemästään työstä, kaapattiin häneltä ja annettiin valmiina data-aineistona eräille lesbotutkimusverkoston jäsenille. He saivat siitä itselleen gradun helposti, koska Stålström oli huolimattomasti jakanut työtovereilleen ilmaiseksi sekä tutkimussuunnitelman, että kerätyt datat. Stålström joutui turhaan vaatimaan, että hän saisi datat itselleen, koska hän oli tehnyt valtaosan työstä. Tämä riitely masensi ja raivostutti Stålströmiä, mutta hän yritti vain ystävällisesti vedota tutkimusta ohjaaviin

sosiologian professoreihin, jotka eivät erityisemmin halunneet paneutua tutkijoiden väliseksi riidaksi koettuun ongelmaan.

Lopputuloksena Stålström menetti koko graduaan varten kokoamansa aineiston. Hän oli jo käynyt läpi graduseminaarin professori Tapani Valkosen ohjauksessa.

Jos Stålström olisi saanut pitää tekijänoikeuden aineistonsa, hän olisi hyvinkin nopeasti saanut oman gradunsa valmiiksi. Mutta nyt hän oli menettänyt usean vuoden työn oman naiiviutensa ja miellyttämisenhalunsa takia. Vasta parin vuoden kuluttua hän sai tuntemattomalta lähettäjältä nimimerkillä ”koodaajat” aineiston omaan käyttöönsä. Mutta siinä vaiheessa oli jo syntynyt valtava hiv/aids-paniikki vuoden 1983 elokuussa, minkä

vuoksi asenteet homoja kohtaan
jyrkkenivät niin pahoin, että Setan ikkunat
Toisella linjalla kivitettiin rikki ja
jouduimme ilmoittamaan Setaan ja
homoihin kohdistuvista
pommiuhkauksista kuusi kertaa poliisille.
Setaa uhkasi tuhoutuminen nousevan
väkivallan ja yleisten pelkojen vuoksi.
Tämä sattui juuri keskellä RMK-
kirjaprojektin toteuttamista, jolloin kaikki
energiamme meni fyysiseen
puolustautumiseen, pelkojen torjuntaan ja
vapaaehtoisten kokoamiseen Setan aids-
työryhmän aktivisteiksi.

Koska Stålström oli menettänyt
graduaineistonsa, hän päätti tehdä
sosiologian lopputyönsä aids-kriisin
torjunnasta. Siinä asiassa hän sai paljon
henkistä tukea sosiologian
professoreiltaan (Haavio-Mannila ja

Grönfors). Hän sai myös paljon tukea australialaiselta kansanterveystieteen professori Michael W. Rossilta, josta oli kehittynyt tiedeyhteisössä tunnettu aids-paniikin tutkija. Kuultuaan ikävät uutiset Suomesta, jossa hän oli käynyt monta kertaa Haavio-Mannilan ja Grönforsin luona, professori Ross kutsui Stålströmin Australiaan johtamaansa hiv/aids-tutkimukseen keväästä talveen vuonna 1986 kestäneeseen projektiin sosiologiseksi tutkijaksi. Tehtävänä oli matkustaa Australian kaikkien osavaltioiden ja territorioiden lääkintöhallituksiin ja kerätä aineistoa Australian liittohallituksen johtaman tutkimuksen suorittamisesta.

Tämä pelasti Stålströmin perikadolta, sillä hän sai palkatun tutkijanviran ja miellyttävän työyhteisön, jonka ansiosta hän pystyi tuottamaan valtiotieteiden

kandin tutkinnon sekä Gaudeamuksen kanssa toimitetun teoksen Aids asiallisesti (Gaudeamus 1987). Sen kriisin jälkeen seurasi suhteellisen luova vuosikymmen, jolloin Stålström pääsi toteuttamaan pitkäaikaisen haaveensa väittelemisestä yhteiskuntatieteiden tohtoriksi siitä, miten psykoanalyttiset teoriat ja käytännöt ovat alkaneet muuttua 1900-luvun lopulta tultaessa siten, että seksuaali- ja sukupuoliyhteisöt ovat poistuneet WHO:n luokituksista ICD-10 ja ICD-11.

Lopulta Stålström tuotti väitöskirjan Itä-Suomen yliopistossa aiheesta ”Homoseksuaalisuuden sairausleiman loppu” (Gaudeamus 1997), jonka perusteella hänet haastettiin käräjäoikeuteen, koska hän oli huomauttanut erälle psykoanalyttikolle, ettei tämän julkinen teksti ole ajan tasalla.

Tähän oikeudenistuntoon saatujen asiantuntijalausuntojen perusteella Stålström sai julkaistua STM:n Tasa-arvoasian neuvottelukunnan kirjasarjassa yleistajuisen tieteellisen artikkelin ”Taistelu määrittelijän vallasta: homouden leimojen loppu” teoksessa Lehtonen, Jukka (toim.) (1999) Homo fennicus. Miesten homo- ja biseksuaalisuus muutoksessa.

Olen luovuttanut kaikki yllä mainitut teokset Työväen arkistolle tutkijoiden käyttöön.

Mappi 4. Ranneliike-nettisaitin sivuilla käyty fleimisota vuoteen 2006 saakka

Kokemattomana, kiltteydestä kipeänä ja naiivina aktivistina Stålström oli ottanut mallia muutamasta julkisuudessa kirjoittaneista poliitikoista, aktivisteista tai tutkijoista, joiden tuotantoa hän piti

innostavina, asiallisina ja vähemmistöjen asemaa korjaavana. Näitä olivat esimerkiksi sosiaali- ja terveysministerit Pirkko Työläjärvi, Vappu Taipale, teologit Ulf Särs, John Vikström, Björn Vikström, sosiologit Tuija Pulkkinen sekä itse setalaisten keskuudessa monet aktivistit (kuten esimerkiksi Jussi Nissinen, Jukka Lehtonen), joiden kanssa Stålström oli päässyt aloittamaan tuotteliaan post-doc -julkaisemisen ja keskustelun kauden. Kiltteydestä kipeänä ja auttamishaluisena Stålström osallistui väitöksensä jälkeen usean vuoden ajan Ranneliike-nimisen verkkolehden sivuilla käytävään keskusteluun. Alkuvuosina keskustelu oli innostavaa, älykästä, tieteellistä ja älyllistä, erityisesti Jukka Lehtosen antaman mallin mukaan, jota Stålström arvosti suuresti.

Ranneliike-verkkosaitilla tapahtui kuitenkin merkittävä muutos huonompaan suuntaan, kun siellä ryhtyi käyttämään valtaa muuan aktivisti, joka esittäytyi moonilaisen yhdistymiskirkon dogmeista oppinsa saanut morenolaisena terapeutina esiintyvä konservatiivi, joka esitteli itsensä ”Setan vapaaehtoiseksi tiedottajaksi”. Nostamalla itsensä muiden yläpuolelle hän onnistui saamaan verkkolehden lukijat keskenään riitelemään niin, että he kävivät tukkanuottasille keskenään, mitä hän taitavana manipulaattorina vielä lietsoi.

Hän onnistui taitavalla tekniikallaan saamaan Ranneliike-median lukijat hyökkäämään toistensa kimppuun. Monet kokivat Ranneliikkeen keskustelupalstojen olevan sosiaalisesti heikommassa asemassa olevien ihmisten kiusaamista.

Kiusaajalla oli kuitenkin toimituksen hiljainen tuki takanaan eikä keskusteluja moderoitu mitenkään.

Kiltteydestä kipeä sovittelija Stålström pyysi jopa psykoanalyttikko Johannes Myyrää Setan teemailtaan puhumaan ihmisten kunnioittavasta kohtaamisesta erimielisyyksien vallitessa ja miten tärkeää on tulla tietoiseksi meissä kaikissa piilevistä narsistisista piirteistä.

Ranneliikkeen johto salli kuitenkin taitavan kiusaajan jatkavan toimintaansa, vaikka monet lukijat kiemurtelivat tuskasta riitaisan ilmapiirin vuoksi. Stålström oli yksi tämän kiusaajan kohteista. Kyllästyneenä nimimerkkien takaa käytyyn fleimisotaan Stålström kuitenkin alkoi ottaa yhteyttä nimimerkkien takaa kirjoittaviin

henkilöihin päästäkseen heidän kanssansa hillittyihin, avoimiin ja asiallisiin keskusteluyhteyksiin. Stålström lopetti kaiken kirjoittamisen Ranneliikkeen palstoille vuonna 2006 kun kiusaaja nimitti hänen tuotantoaan ”uskonnolliseksi kioskikirjallisuudeksi”. Stålström lopetti kokonaan nimimerkin takaa kirjoittelun Ranneliikkeen palstoilla ja kutsui häntä Ranneliikkeessä puolustaneita henkilöitä avoimeen asialliseen keskusteluun.

Tämä antoi sysäyksen teoksen Saanko olla totta? – Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus (Gaudeamus 2011) tuottamiselle, johon Stålström sai kerättyä koko monivuotisen kirjoittajauransa kuluessa keräämänsä liittolaiset ja jopa oman terapeuttinsa kirjoittamaan avoimesti omilla nimillään ja asiantuntemuksellaan teokseen, jonka

tuottajiksi saatiin liberaali teologi Liisa Tuovinen, psykoterapeuttinen asiantuntija Jussi Nissinen ja vasemmistolainen päätoimittaja Jorma Hentilä. Teos koostuu parista kymmenestä teoreettisesta artikkelista ja kymmenestä tapauselosteesta, joissa valotetaan sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuutta.

Teos sai erinomaisen vastaanoton ilmestyessään. Helsingin piispa Irja Askola mainosti sitä kirkon sisällä, niin että sitä tilattiin suoraan yli 30 seurakuntaan. Kun teos ilmestyi, Stålström kutsui ja maksoi USA:n psykoanalyttikkoyhdistyksen APsaA:n vaikutusvaltaisen koulutusanalyytikon Jack Drescherin Helsingin yliopistoon luennoimaan suomalaisille tutkijoille sekä Setaan suomalaisille aktivisteille.

Tällä tavalla saatiin käännettyä yli 5 vuotta kestänyt narsistinen kiusaaminen avoimeksi ja asialliseksi akateemiseksi keskusteluksi. Kiltteydestä kipeä sovittelija Stålström oli käynyt New Yorkissa neuvottelemassa APsaA:n koulutusanalyytikon Jack Drescherin kanssa ja saanut luvan suomentaa Drescherin artikkelin, jonka hän kirjoitti anglikaanisen kirkon sisällä käydyn keskustelun tieteelliseksi perustaksi.

Mappi 4:n sisältö käsittää noin 600 sivua pahimmanlaatuista keskinäistä ilkeyttä ja riitaa, josta kaikki osapuolet voivat saada mainehaittaa. Siksi olisi toivottavaa, että siitä ei enää revittäisi fleimisodan aineksia julkisuuteen (vaikka toisaalta Ranneliikkeen sisältö lienee vielä kokonaisuudessaan olemassa netissä).

Stålström on itse rinnastanut Saanko olla totta? -teoksen synnyn YK:n perustamiseen toisen maailmansodan raunioille vihan ja sorron vastavoimaksi.

Mappi 5. Tieteentekijäin liiton juristin lausunnot tekijänoikeuden ryöstöstä

Tässä mapissa sijaitsee se kirjeenvaihto, jota Stålström kävi Tieteentekijöiden liiton juristin Matti Kukon välityksellä paria tutkijakollegaa vastaan kun nämä olivat julkaisseet Stålströmin yhdessä eräiden sosiologikollegojen kanssa tuottamasta aineistosta kirjoittaman tekstin ilman, että hänen nimensä mainitaan yhtenä tekijänä, vaikka Stålström oli pystynyt osoittamaan juristille, että monet tunnetut kansainväliset tutkijat olivat olleet yhdessä tekemässä artikkeleita Stålströmin kanssa (esimerkiksi Jeffrey Weeks, Alfred McAlister).

Stålström kävi monta kuukautta kirjeenvaihtoa Tieteentekijöiden liiton juristin välityksellä niiden tutkijoiden kanssa, jotka yrittivät julkaista yhdessä tehdyn työn tulokset omissa nimissään. Stålströmin nimeä ei saatu palautettua artikkelin kirjoittajien nimiluetteloon. Ainoa asia, jossa kivenkovaa kyynärpäätaktiikkaa käyttävät tutkijat saatiin antamaan periksi, oli artikkelin johdantoon lisätty maininta, että ”Stålströmin työn jälkiä näkyy artikkelin alkupuolella”. Näin siitä huolimatta, että Stålström oli tuonut projektiin kymmeniä kirjoja, aineiston koodausohjelman sekä tehnyt suurimman osan aineiston koodauksesta ja tietokoneajoista.

Tässä on terveellinen opetus kaikille tuleville suomalaisille sosiologian tutkijoille. Kannattaa tehdä kirjallinen sopimus yhteisten projektien

julkaisemisen ehdoista Tieteentekijöiden liiton juristien kanssa, etukäteen ja kirjallisesti. Suosittelen myös tutustumaan Brysselin yliopiston menettelytapoihin plagioinnin ehkäisemiseksi.

